बीउ बिजन प्रमाणीकरण निर्देशिका, २०७४

(नेपाल सरकारबाट स्वीकृत मिति: २०७४/०७/०६)

प्रस्तावना :बीउ बिजन उपयोगकर्ताहरूलाई गुणस्तरीय बीउको आपूर्ति सुनिश्चित गर्न राष्ट्रिय बीउ बिजन समितिबाट अनुमोदन, उन्मोचन, तथा दर्ता (पञ्जीकरण) गरिएका जातहरूको बीउ बिजन उत्पादन, प्रशोधन, र परीक्षण गरी प्रमाणीकरण गर्ने वा यथार्थ सङ्केतपत्र लगाउने कार्यलाई सरल एवम् व्यवस्थित बनाउन आवश्यक देखिएकोले बीउ बिजन नियमावली, २०६९ को नियम ३९ ले दिएकोअधिकार प्रयोग गरी राष्ट्रिय बीउ बिजन समितिले यो निर्देशिका बनाएको छ ।

परिच्छेद-१
प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१)यो निर्देशिकाको नाम “बीउ बिजन प्रमाणीकरण निर्देशिका,२०७४” रहेको छ ।

(२)यो निर्देशिका नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. **परिभाषा** :विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा, -

(क) “ऐन” भन्नाले बीउ बिजन ऐन, २०४५ सम्झनु पर्छ ।

(ख) “नियमावली” भन्नाले बीउ बिजन नियमावली २०६९ सम्झनु पर्छ ।

(ग) “गुण नियन्त्रण निकाय” भन्नाले बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र र यसले तोकेका बीउ बिजनको गुणस्तर सम्बन्धी कार्य गर्ने अन्य निकायहरू सम्झनु पर्छ ।

(छ) “भाँडो (कन्टेनर)” भन्नाले बीउ बिजन राख्न प्रयोग गरिने बाकस, टिनको बट्टा, शिशी, थैलो, बोरा, भकारी, ब्यारेल वा अन्य यस्तै बस्तु सम्झनु पर्छ ।

(ज) “प्रजनक (ब्रीडर)” भन्नाले बालीको कुनै जातलाई पहिलो पटक प्रजनन वा छनौट गरी प्रयोगमा ल्याउने व्यक्ति वा समूह सम्झनु पर्छ ।

(झ) “जातीय सम्बर्द्धन”भन्नाले विकसित जातलाई प्रजननकर्ताले निर्धारित विधि अपनाई जातीय शुद्धता कायम रहने गरी संरक्षण गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ ।

(ञ) “निस्सा” भन्नाले प्रमाणीकरणको सङ्केतपत्र (ट्याग), सिल, बीउ राखेका भाँडो,बीउ खरीद गरेको बील,आदिलाईसम्झनु पर्छ।

(ट) “बीउ प्रमाणीकरण निकाय” भन्नाले बीउ बिजनऐन,२०४५कोदफा८ तथा बीउबिजन नियमावली, २०६९ को नियम १५ मा उल्लिखित कार्यहरू गर्न अधिकार प्राप्त बीउ बिजन गुणस्तरनियन्त्रण केन्द्र र क्षेत्रीय बीउ बिजन प्रयोगशालाहरू सम्झनु पर्छ।

(ठ) “बीउउत्पादक” भन्नाले ऐन, नियमावली, र बीउबिजन प्रमाणीकरण निर्देशिकाको परिधि भित्र रही अनुमतिपत्र लिएर वा नलिएर बीउ उत्पादन तथा वितरण गर्ने कार्यमा संलग्न व्यक्ति, समूह, सहकारी, संघ,संस्था, वा कम्पनी सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद-२
बीउ बिजन प्रमाणीकरण र यथार्थ संकेतपत्र सम्बन्धी व्यवस्था

३. **बीउ बिजन प्रमाणीकरण वा यथार्थ संकेतपत्रको ट्याग लगाउनु पर्ने**:(१) बीउ उत्पादन प्रणालीको पूर्ण अवलम्वन गरी बिक्रि वितरण गर्न राखिएको बीउको भाँडोमा प्रमाणीकरण वा यथार्थ संकेतपत्रको ट्याग अनिवार्य रुपमा लगाइएको हुनु पर्छ ।

(२) बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र र क्षेत्रीय बीउ बिजन प्रयोगशालाहरूले बीउ बिजन प्रमाणीकरणको कार्य गर्नेछन् ।

(३) प्रमाणीकरण गरिने बीउ बाली लगाइएको खेत निरीक्षण अनिवार्य रुपमा सरकारीबाली निरीक्षकद्वारा गराउनु पर्नेछ, तर यथार्थ संकेतपत्र लगाइने बीउ उन्नतस्तरको वीउबाली खेत निरीक्षण तथा अन्य प्राविधिक रेखदेख बीउ उत्पादन प्रविधि सम्बन्धी जानकार जो कोहीले गर्न सक्नेछन् ।

(४) केन्द्र र क्षेत्रीय बीउ बिजन प्रयोगशालाहरूबाट गरिने बीउ बिजन प्रमाणीकरण बीउबाली खेत निरीक्षण तथा बीउ बालीको कटानी, चुटानी, दाउनी, प्रशोधन, र भण्डारण प्रक्रियाको निरीक्षण जिल्लामा

तोकिएका बाली निरीक्षकहरूबाट समेत गराउन सकिनेछ, तर उत्पादित बीउको नमूना संकलन गरी परीक्षणको लागि प्रयोगशालामा पठाउने, स्तरभित्र परेको बीउलाई विषादीले उपचार गर्न लगाउने, तथा बीउ राखिएको भाँडोमा हस्ताक्षर सहितको ट्याग लगाउने कार्य केन्द्र वा प्रयोगशालामा कार्यरत प्राविधिक अधिकृतहरूबाटै गराउनु पर्नेछ ।

(५) खडा बाली निरीक्षणको क्रममा खेतस्तरमा न्यूनतम स्तरभन्दा माथि पाइएको बीउको मात्र प्रयोगशालामा परीक्षण गर्न पठाउन नमूना संकलन गरिनेछ ।

(६) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त प्रतिवेदनमा न्यूनतम स्तरभन्दा माथि पाइएको बीउ राखेको भाँडोमा केन्द्र वा क्षेत्रीय बीउ बिजन प्रयोगशालामा कार्यरत प्राविधिक अधिकृतले प्रमाणीकरणको ट्याग लगाउने छन् ।

(७) यथार्थ संकेतपत्र लगाउने बीउ खडा बाली निरीक्षणको क्रममा स्तरभन्दा माथि पाइएको खण्डमा बीउ नमूना सङ्कलन गर्ने तरीकाका बारेमा पूर्ण जानकार भएको व्यक्तिले विधिपूर्वक नमूना सङ्कलन गरी प्रयोगशालामा पठाउनेछन् र प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त प्रतिवेदनमा न्यूनतम स्तरभन्दा माथि पाइएको बीउ राखेको भाँडोमा सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाले यथार्थ संकेतपत्रको ट्याग लगाई बिक्री वितरण गर्नेछन् ।

४. **बीउ बिजनका न्यूनतम् स्तरहरूः**प्रमाणीकरण पद्दति र यथार्थ संकेतपत्र पद्दति दुवैमा बीउ बिजनका सामान्यर विशेष गरी दुइवटा मूलभूत स्तरर ती दुइवटा भित्र अन्य स्तरहरू हुनेछन् ।

परिच्छेद-३
बीउ बिजनका सामान्य स्तरहरू

५. **प्रमाणीकरण पद्दतिः** (१) यस पद्दतिमा बीउ रोपेदेखि बीउबिजन बिक्री वितरण गर्नु अघिसम्मका प्राविधिक क्रियाकलापहरूः खडाबाली निरीक्षण, कटानी, चुटानी, प्रशोधन, उपचार, भण्डारण, नमुना संकलन, बीउ परीक्षण, थैलाबन्दी,र ट्यागिङ गुण नियन्त्रण निकायको प्रत्यक्ष संलग्नता, नियन्त्रण, र रेखदेखमा सम्पन्न गर्नु पर्छ ।

(२) प्रमाणिकरण पद्दतिमा बीउबिजनका स्तरहरू देहाय बमोजिम हुनेछन् :-

क. प्रजनन्बीउः(अ) प्रजनन् बीउ प्रजनकको प्रत्यक्ष रेखदेख र नियन्त्रणमा उत्पादनगर्नुका साथै आनुवंशिक हिसावले शतप्रतिशत शुद्ध हुनुपर्छ।

(आ) प्रजनन् बीउ अन्य बालीको बीउ, अन्य जातको बीउ, कुनै पनि झारपातको बीउ, र रोगतथा कीरा लागेको बीउबाटमुक्त हुनु पर्दछ ।

(इ) यस्तो बीउउत्पादन र प्रशोधन भैसकेपछि भण्डारण गर्नु अघि बीउ उत्पादनमा संलग्न प्रजनक, सम्बन्धित बाली अनुसन्धान कार्यक्रमको प्रमुख वा निजले खटाएको प्रतिनिधि, र बीउ प्रमाणीकरण निकायका प्रतिनिधि सम्मिलित समूहले अनुसूचि - १मा उल्लिखित ढाँचा अनुसारको फाराममा संयुक्त रुपमा प्रमाणित गर्नु पर्छ ।

(ई) उप-दफा (२) (आ) बमोजिम प्रमाणित गरिएको बीउ राखिएको भाँडोमा बीउ उत्पादनमा संलग्न प्रजनकको हस्ताक्षर सहितको ट्याग लगाउनु पर्छ ।

ख. मूलबीउः (अ) बीउ विशेषज्ञहरूको रेखदेखमा प्रजननबीउबाट उत्पादनगरिएकोबीउलाईमूलबीउभनिन्छ।

(आ) यस्तोबीउको उत्पादन नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् र अन्तरगतका केन्द्रहरू , सरकारीफार्म/केन्द्र,एवम् केन्द्रबाट मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायले गर्ने छन् ।

(इ) मूल बीउलाई बीउ प्रमाणीकरण निकायमा कार्यरत प्राविधिक अधिकृतबाट प्रमाणीकरण गराई त्यस्तो बीउ राखिएको भाँडोमा प्रमाणीकरण गर्ने अधिकृतको हस्ताक्षर सहितको ट्याग लगाउनु पर्छ ।

ग. प्रमाणित बीउः(अ) बीउविशेषज्ञहरूको रेखदेखमामूलबीउबाट उत्पादन गरिएको बीउलाई प्रमाणित बीउ भनिन्छ ।

(आ) प्रमाणित बीउको उत्पादनसरकारीफार्म/केन्द्र वा केन्द्रबाट मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमतिपत्र प्राप्त गरेका व्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायहरूले गर्ने छन् ।

(इ) प्रमाणित बीउलाई बीउप्रमाणीकरणनिकायमा कार्यरत प्राविधिक अधिकृतबाट प्रमाणीकरण

गराई त्यस्तो बीउ राखिएको भाँडोमा प्रमाणीकरण गर्ने अधिकृतको हस्ताक्षर सहितको ट्याग लगाउनु पर्छ ।

घ. उन्नत बीउः (अ) बालीको सेचन प्रकृतिअनुसार मूल वा प्रमाणितस्तरको बीउ प्रयोग गरी बीउ उत्पादक र बीउविशेषज्ञको रेखदेखमा उत्पादन गरिएको बीउलाई उन्नत बीउ भनिन्छ ।

(आ) उन्नत बीउको प्रयोग व्यवसायिक बाली उत्पादनमा गरिनेछ ।

(इ) सामान्यतया खुला सेचित बालीको प्रमाणित बीउबाट उत्पादन गरिएको उन्नत बीउमा यथार्थ संकेतपत्र पद्दति अनुसार उन्नत बीउको ट्याग लगाई बिक्रि वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ,

(३) उप-दफा (२) मा उल्लिखित प्रजनन् बीउ, मूल बीउ, प्रमाणित बीउ, र उन्नत बीउ राखिएको भाँडोमा लगाइने ट्यागको ढाँचा र विवरण अनुसूचि-२मा दिइए अनुसार हुनेछ ।

(४) प्रजनन बीउ बाहेक अन्य स्तरका बीउ बिजनको ट्याग बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रले छापी प्रमाणीकरणमा संलग्न हुने सबै निकायलाई उपलब्ध गराउनेछ र त्यस्ता सबै निकायले प्रमाणीकरणमा प्रयोग भएका ट्यागको अध्यावधिक रेकर्ड राखी समय समयमा केन्द्रलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

६. **<u>यथार्थ सङ्केतपत्र प्रद्दतिः</u>**(१) प्रमाणीकरण पद्दति अवलम्वन नगरिएको बीउमा यथार्थ संकेतपत्रको ट्याग अनिवार्य रुपमा लगाउनु पर्छ ।

(२) यथार्थ सङ्केतपत्र पद्धतिमा बीउ रोपेदेखि बाली लगाएको खेतको निरीक्षण, कटानी, चुटानी, प्रशोधन, बीउ उपचार, नमुना संकलन, नमुना परीक्षण, थैलाबन्दी, ट्याग लगाउने, तथा भण्डारण गर्ने कार्य बीउ उत्पादक वा बीउ बिक्रेताले आफ्नै व्यवस्थापनमा गरी बीउको गुणस्तर कायम राख्नु पर्छ ।

(३) बीउ बिक्रीमा गई सकेपछि त्यसको गुणस्तर सम्बन्धी सम्पूर्ण जिम्मेवारी ट्याग लगाउने उत्पादक वा बिक्रेताले नै लिनु पर्छ ।

(४) यथार्थ सङ्केतपत्र पद्धतिमा बीउबिजनका स्तरहरू देहाय बमोजिम हुनेछन् :-

क. प्रजनन्बीउः(अ) यथार्थ सङ्केतपत्र पद्दतिमाजातीय विकास तथा सम्वर्द्धनको अनुमति लिएको कम्पनी वा संस्थाले प्रजनन् बीउ उत्पादन गर्न पाउने छन् ।

(आ) यस पद्दतिमा जातीय विकाससमासंलग्नप्रजनकले आफ्नै प्रत्यक्ष रेखदेख र नियन्त्रणमा उत्पादनगरेको बीउ प्रजनन् बीउहो । र यस्तोबीउ उत्पादन र प्रशोधन भैसकेपछि भण्डारण गर्नु अघि बीउ उत्पादनमा संलग्न प्रजनक, सम्बन्धित संस्थाको प्रमुख वा निजले खटाएको प्रतिनिधि, र बीउ प्रमाणीकरण निकायका प्रतिनिधि सम्मिलित समूहले अनुसूचि - १मा उल्लिखित ढाँचा अनुसारको फाराममा संयुक्त रुपमा प्रमाणित गर्नु पर्छ ।

(इ) यस पद्दति अनुसार उत्पादित प्रजनन् बीउ पनि आनुवंशिक हिसावले शतप्रतिशत शुद्धहुनु पर्छ।

(ई) प्रजनन् बीउ अन्य बालीको बीउ, अन्य जातको बीउ, कुनै पनि झारपातको बीउ, र रोग तथा कीरा लागेको बीउबाट मुक्त हुनु पर्दछ ।

ख. स्रोत बीउः(अ) स्रोत बीउको स्तर प्रमाणीकरण पद्दतिको मूल बीउ सरह हुनेछ र बीउको गुणस्तर सम्बन्धी अन्य कुराहरू मूल बीउ सरह नै हुनु पर्नेछ ।

(आ) जातीय विकास तथा सम्वर्द्धनको लागि अनुमति लिएकावा मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्था वा निकायले यथार्थ सङ्केतपत्र पद्दति अनुसार उत्पादित प्रजनन् बीउ प्राप्त गरी स्रोत बीउ उत्पादन गर्न सक्ने छन् ।

(इ) अनुमतिलिएकाव्यक्ति,संघ,संस्था वा निकायमा कार्यरत बीउ विशेषज्ञहरूको रेखदेखमास्रोत बीउको उत्पादन गर्नु पर्नेछ ।

ग. लेवल बीउः (अ) लेवल बीउको स्तर प्रमाणीकरण पद्दतिको प्रमाणित बीउ सरह हुनेछ र बीउको गुणस्तर सम्बन्धी अन्य कुराहरू प्रमाणित बीउ सरह नै हुनु पर्नेछ ।

(आ) जातीय विकास तथा सम्वर्द्धनको लागि अनुमति लिएकावा मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्था वा निकायले यथार्थ सङ्केतपत्र पद्दति अनुसार उत्पादित स्रोत बीउ प्राप्त गरी लेवल बीउ उत्पादन गर्न सक्ने छन् ।

(इ) अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्था वा निकायमा कार्यरत बीउ विशेषज्ञहरूको रेखदेखमा लेवल बीउको उत्पादन गरिनेछ ।

घ. **उन्नत बीउः** (अ) बालीको सेचन प्रकृतिअनुसार मूल, स्रोत, प्रमाणित, वा लेवलबीउबाट बीउ उत्पादकले गुणस्तरका सबै मापदण्ड पूरा गरी आफ्नै रेखदेख र नियन्त्रणमा उन्नत बीउउत्पादन गर्नेछन् ।

(आ) यस पद्दति अनुसार उत्पादित उन्नत बीउको गुणस्तर प्रमाणीकरण पद्दति अनुसार उत्पादित उन्नत बीउ सरह हुनेछ ।

(इ) उन्नत बीउको प्रयोग व्यवसायिक बाली उत्पादनमागरिनेछ ।

(ई) यस पद्दति अनुसार उत्पादित उन्नत बीउमा उत्पादन वा प्रशोधन कार्यमा संलग्न व्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायको लोगो वा त्यस्तो निकायमा कार्यरत अधिकारीको दस्तखत भएको ट्याग लगाउनु पर्नेछ ।

(५) उप-दफा (४) मा उल्लिखित प्रजनन् बीउ, स्रोत बीउ, लेवल बीउ, र उन्नत बीउ राखिएको भाँडोमा अनुसूचि - ३मा दिइए अनुसारको विवरण र डिजाइन बमोजिमका भिन्दाभिन्दै ट्याग लगाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-४

बीउ बिजन प्रमाणीकरण प्रक्रिया

७. **निवेदन दिनु पर्नेः** (१)बीउ बिजन प्रमाणीकरण गर्न चाहने व्यक्ति,संस्था,वा निकायले केन्द्र वा सम्बन्धित क्षेत्रीय बीउ बिजन प्रयोगशालामा अनुसूची-४अनुसारको निवेदन(पूर्व जानकारी फाराम) दिनु पर्छ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन प्राप्त भैसकेपछि केन्द्र वा सम्बन्धित क्षेत्रीय बीउ बिजन प्रयोगशालाले प्राप्त निवेदनको यथार्थता पत्ता लगाई स्वीकृत वा अस्वीकृत गर्नु पर्छ र सो को जानकारी सम्बन्धित निवेदकलाई दिनु पर्छ ।

(३) निवेदन स्वीकृत भएका व्यक्ति,संस्था,वा निकायको बीउ बिजन प्रमाणीकरण निम्नानुसार गर्नु पर्छ :-

क. निरीक्षणगर्नुपर्नेस्थानरजग्गायकीन गर्ने।

ख. बीउको निस्सा हेरीस्रोतबीउकोस्तररउपलब्ध गराउने निकाय पहिचानगर्ने।

ग. बीउ बाली खेतनिरीक्षणगर्नेसमयरनिरीक्षणकोलागिप्राविधिकतोक्ने।

घ. बीउ बाली खेत निरीक्षणबीउ विजन गुण नियन्त्रण निकायका वा जिल्लामा कार्यरत बाली निरीक्षकबाट गराउने गरी तोकिएको खण्डमा सम्बन्धित बाली निरीक्षक, सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, तथा प्रमाणीकरण गराउने किसानलाई छिटो साधनद्वारा जानकारी दिने ।

ङ. निवेदन दर्ता गर्ने कार्यालयमा कार्यरत प्राविधिक अधिकृतवा जिल्लामा कार्यरत बाली निरीक्षकले आवश्यकता अनुसारखेतनिरीक्षणगरी खडाबालीको मूल्याङ्कनगर्ने र न्युनतम् स्तरभित्र परेकोलाई खेतको स्तर पूरा गरेको सिफारिस गर्ने ।

च. बीउबालीकटानी,चुटानी,र प्रशोधन कार्यको निरीक्षणखडा बाली निरीक्षणमा संलग्न बाली निरीक्षकबाटै गराउने।

छ. खण्ड ङ. र च मा उल्लिखित कार्य यदि जिल्लामा कार्यरत बाली निरीक्षकबाट गराइएको छ भने निरीक्षण भएको सात दिन भित्र प्रतिवेदन प्राप्त गरी मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

ज. बाली काट्ने, चुट्ने, सुकाउने, र प्रशोधन गर्ने काम सम्पन्न भैसकेपछि प्रमाणीकरणको लागि दिएको निवेदन स्वीकृत गर्ने कार्यालयमा कार्यरत प्राविधिक अधिकृतले बीउकोलटनिर्धारण गरी थुप्रोबाट नमुनालिईपरीक्षण गर्न पठाउने।

झ. बीउ बाली खेत निरीक्षण र बीउ परीक्षण प्रतिवेदनबाट स्तर भित्र देखिएका लटको बीउ विषादीले उपचार गर्न लगाई उपचार पश्चात नमूना लिईपरीक्षणकालागिपुनः प्रयोगशालामापठाउने । नमूना परीक्षणको नतिजाले बीउ स्तरभित्रै देखिएमा प्रमाणीकरणकोट्यागलगाई बोरासिलबन्दी गर्ने ।

ञ. बीउ प्रमाणीकरण गर्नेनिकायले सामान्य अवस्थामा बीउ प्रमाणीकरण गरेको कागजात २ वर्षसम्म सुरक्षित राख्ने ।

ट. बीउ प्रमाणीकरण गर्ने निकायमा कार्यरत अधिकृतले प्रमाणीकरण गरेकोबीउ राखिएको भण्डारको समय समयमा निरीक्षण गरी सम्बन्धित पक्षलाई सुझावदिने ।

८. **बीउकोनिस्सा राख्नु पर्ने:** बीउ प्रमाणीकरणको लागि निवेदन दिने बीउ उत्पादकले बीउ बालीको प्रथम खेतनिरीक्षणको लागि आउने बालीनिरीक्षकलाई बीउ उत्पादन गर्न प्रयोग गरेको स्रोतबीउको स्तर यकीन गर्न आफूले प्रयोग गरेको बीउको ट्याग वा सोकोनिस्सा स्वरुप बीउ खरीद गरेको बील, बीउको थैला, थैलामा लगाइएको ट्याग जस्ता प्रमाण देखाउनुपर्छ।

९. **प्रमाणीकरण गर्ने बीउ लगाउने क्षेत्रफल:** (१) प्रमाणीकरणको लागि बीउलगाउने क्षेत्रफलको अधिकतम सीमा हुने छैन, तर न्यूनतम क्षेत्रफलको सीमादेहायबमोजिमतोकिएको छ :-

बाली	क्षेत्रफलको न्यूनतम सीमा	
	तराई	पहाड
खाद्यान्न तथा नगदे बाली	१.०० हेक्टर (१.५० बिगाहा)	०.२५ हेक्टर (५ रोपनी)
तरकारी बाली	०.२५ हेक्टर (७.५० कट्ठा)	०.१० हेक्टर (२ रोपनी)
घाँसे बाली	०.५० हेक्टर (१५.०० कट्ठा)	०.१५ हेक्टर (३ रोपनी)

(२)उप-दफा (१) मा उल्लिखितक्षेत्रफलको न्यूनतम सीमा प्रजनन बीउको हकमा लागू हुने छैन ।

(३) उप-दफा (१) मा उल्लिखित क्षेत्रफल एकजना किसानको वा एकभन्दा बढी किसानको चक्ला पनि हुन सक्छ, तर एकै किसिमको जमिनमा एकै जातको एकै स्तरको बीउ एकै समयमा लगाएको हुनु पर्छ ।

(४) एकै स्थानको बिभिन्न प्लटमा बीउ लगाइएको छ भने दुईवटा प्लट विचको दूरी ५० मिटरभन्दा बढी हुनु हुँदैन ।

१०. **बीउबाली खेत निरीक्षण:** (१)बीउ प्रमाणीकरण गर्ने निकायलेदफा ७ को उप-दफा (३) बमोजिम निवेदन स्वीकृत भैसकेपछि तोकिएका बाली निरीक्षकबाटअनुसूची-५ मा उल्लिखित विधि अवलम्बन गरी खेत निरीक्षणगराउनुपर्छ।

(२) खेत निरीक्षणमा बीउ बालीको शुद्धता, बीउको स्वास्थ्य र बीउको गुणस्तरमा प्रभाव पार्ने अन्य तत्वहरूको मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

(३) विभिन्न बालीको लागि परिच्छेद- ५ मा उल्लिखित बीउ प्रमाणीकरणको न्युनतम् स्तर अनुसार तोकिएको समय र पटकमा बीउ बाली निरीक्षण गरिनेछ ।

(४) बीउ बाली लगाइएकोखेतको अन्तिम भन्दा अगाडिका निरीक्षणमाअनुसूची-६, मकै बालीको दोस्रो निरीक्षणमा अनुसूची-७, मकै बाहेक अन्य सबै बालीकोअन्तिम निरीक्षणमा अनुसूची-८, र घाँसेबालीको निरीक्षणमा अनुसूची-९ बमोजिमका फारामहरू प्रयोग गर्नु पर्छ ।

(५) बीउ बाली खेत निरीक्षणको क्रममा उपयुक्त निरीक्षण फाराम भरी सोको एक प्रति बीउ उत्पादक वा निजको प्रतिनिधि, बीउ उत्पादन गराउने निकाय, र बीउ बिजन प्रमाणीकरण गर्न स्वीकृति दिने निकायमा पठाई एक प्रति बाली निरीक्षक स्वयम्ले राख्नु पर्छ ।

११.**पुन:निरीक्षण:**(१) बीउबालीखेतनिरीक्षणकोअन्तिममूल्याङ्कनबाटबीउबाली स्तर भित्र पाइएन, तरबालीनिरीक्षकलाई खेतमा पुनः रगिङ्गगरीस्तर भित्रआउनसक्छभन्ने लागेमा बीउउत्पादकलाई सोही जानकारी दिनु पर्छ ।

(२) उप-दफा (१) बमोजिमको अवस्थामा बीउउत्पादकले बाली निरीक्षकले दिएका सुझाव तुरुन्त कार्यान्वयन गरी बाली निरीक्षकलाई पुनः निरीक्षण गरी दिन अनुरोध गरेमा बीउ उत्पादकसंगको समन्वयमा बाली निरीक्षकले एक पटकसम्म पुनः निरीक्षण गर्न सक्नेछन् ।

(३) पुनः निरीक्षणको क्रममा बाली निरीक्षकले दफा १० को उप-दफा (४) मा उल्लिखित अन्तिम निरीक्षण फाराम भर्नु पर्नेछ ।

१२.बालीकटानी,चुटानी,र ढुवानी गर्नेः(१) बीउबालीखेत निरीक्षणबाट स्तर भित्र परेकोबीउबालीकोकटानी,चुटानीएवम्बीउप्रशोधन कारखानासम्म ढुवानी गर्ने कार्यबाली निरीक्षण गर्ने प्राविधिकको सुझावअनुसारगर्नुपर्छ ।

(२) बीउ बालीकोकटानी,चुटानी, ढुवानीएवम्प्रशोधनकार्यमा उत्पादकको असावधानीलेबीउको गुणस्तर बिग्रनगएमा बाली निरीक्षकले प्रमाणीकरणको बाँकि काम स्थगन गरी उत्पादक तथाबीउ बिजन प्रमाणीकरणको निवेदन स्वीकृत गर्ने कार्यालयलाई जानकारी गराउन सक्छ ।

१३. बीउप्रशोधनरप्याकेजिङ्गकोसमयसारिणी तयार गर्नेः (१) बीउप्रमाणीकरणमा संलग्न बाली निरीक्षकले सम्बन्धितबीउ प्रशोधन तथा प्याकेजिङ्गकर्तासँग छलफल गरी बीउलाईसफागर्ने,सुकाउने,केलाउने,विषादीले उपचार गर्ने, नमुना संकलन गरी प्रयोगशालामा पठाउने,व्यागिङ्ग, र ट्यागिङ्ग गर्ने कामकोसमयसारिणी तयार गर्नु पर्छ ।

(२) उप-दफा (१) बमोजिम तयार गरिएको समयसारिणी सम्बन्धित सरोकारवाला र प्रमाणीकरणको निवेदन स्वीकृत गर्ने निकायलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(३) उप-दफा (२) मा उल्लिखित समयसारिणी अनुसार बीउप्रमाणीकरण गर्ने निकायमा कार्यरतबाली निरीक्षकले आफ्नै रेखदेखमा बीउ प्रशोधन गर्न लगाउने, प्रशोधित बीउबाट आफैले नमूना संकलन गरी परीक्षण गर्न पठाउने, परीक्षणबाट स्तरभित्र परेको बीउ व्यागिङ्ग गर्न लगाई प्रमाणीकरणको ट्याग लगाउनु पर्छ ।

१४. बीउकोलट बनाउनेःभौतिक रूपमासमानरअरूगुणस्तरमाएकरूपताभएकोबीउकोबीउबिजनको नमुना सङ्कलन गर्ने कार्यविधि, २०७३ को दफा ३ को उप-दफा (५) मा उल्लेख भएबमोजिम लट बनाइनेछ।

१५. बीउ मिसाउने अनुमति दिन सक्नेःबीउप्रमाणीकरणनिकायमा कार्यरत बाली निरीक्षकलेदेहायको अवस्थामा प्रारम्भिक सरसफाई (प्रिक्लिन) गरेर राखेकोबीउएकैठाउँमामिसाई एउटा लट बनाउन अनुमतिदिन सक्नेछः-

क. बाली,जातरस्तरसमानभएको।

ख. एकैजलवायु,एकैठाउँ, र एकै समयमाउत्पादनभएको।

ग. उहीउत्पादकको बिभिन्न प्लटमा उत्पादन गरिएको वा एकभन्दा बढी किसानहरूले समूह वा सहकारीमा आवद्ध भई सामूहिक रुपमा उत्पादन गरेको ।

घ. आफैलेबीउ बाली खेत निरीक्षण तथा कटानी, चुटानी, र प्रशोधनको अनुगमन गरेको।

ङ. जातीय तथा भौतिक शुद्धता, चिस्यान, र उमारशक्ति तोकिएको सीमाभित्रभएको।

१६. बीउकोनमूना संकलन तथा परीक्षणः(१)प्रमाणीकरण गर्ने बीउकोहरेकलटबाटकम्तिमापनिदुईपटकबीउबिजनको नमुना सङ्कलन गरी परीक्षणकोलागिपठाउनुपर्छ।

(२) प्रशोधन स्थलमा ल्याई पुऱ्याइएको बीउलाई राम्रोसंग सुकाई चिस्यानको मात्रा घटाई सके पछि प्रारम्भिक सरसफाई (प्रिक्लिन) गरी त्यसबाट बीउ प्रमाणीकरण निकायमा कार्यरत बाली निरीक्षकले विधिपूर्वक पहिलो नमुना लिई चिस्यान, भौतिक शुद्धता, र उमारशक्ति परीक्षणको लागि प्रयोगशालामा पठाउनु पर्छ ।

(३)उप-दफा (२) बमोजिम परीक्षणको लागि पठाइएको बीउ स्तरभित्रै परेको प्रतिवेदन प्रयोगशालाबाट प्राप्त भएको खण्डमा सो बीउलाई प्रमाणीकरणका बाँकी कामहरू गर्ने गरी सुरक्षित भण्डारण गर्न लगाई स्तरभित्र नपरेको बीउ खायनमा पठाउन सिफारिश गर्नु पर्छ, तर स्तरभित्र पर्न नसकेको बीउ पुनः प्रशोधन गर्दा स्तरभित्र पर्न सक्छ भन्ने बाली निरीक्षकलाई लागेमा पुनः प्रशोधनको सिफारिश गर्नु पर्छ ।

(४) बीउ पुनः प्रशोधन गर्न सम्बन्धित उत्पादनकर्ता वा प्रशोधनकर्ता राजी भएमा उप-दफा (२) मा उल्लिखित विधि अवलम्वन गरी नमुना लिने र नमूना परीक्षणको लागि प्रयोगशालामा पठाउने कार्य पुनः गर्नु पर्छ ।

(५)उप-दफा (४) बमोजिम पठाइएको बीउ नमुना परीक्षणको नतिजा स्तरभित्र पाइएको खण्डमा सो बीउलाई प्रमाणीकरणका बाँकी कामहरू गर्ने गरी सुरक्षित भण्डारण गर्न लगाई स्तरभित्र नपरेको बीउ खायनमा पठाउन सिफारिश गर्नु पर्छ ।

(६) पहिलो नमुना परीक्षणबाट स्तरभित्र परी भण्डारणमा राखिएको बीउलाई बजारमा पठाउनु अगाडी सफा गर्ने, गेडिङ्ग गर्ने, तथा विषादीद्वारा उपचार गर्ने कार्य गर्न लगाई बीउ प्रमाणीकरण निकायमा कार्यरत

बाली निरीक्षकले विधिपूर्वक दोस्रो नमुना लिई चिस्यान, भौतिक शुद्धता, र उमारशक्ति परीक्षणको लागि प्रयोगशालामा पठाउनु पर्छ ।

(७)उप-दफा (६) बमोजिम पठाइएको बीउ नमुना परीक्षणको नतिजा स्तरभित्र पाइएको खण्डमा सो बीउलाई थैलाबन्दी तथा ट्यागिङ्गको चरणमा लग्नु पर्छ ।

१७. विषादीद्वाराबीउ उपचार गर्नु पर्ने: (१)प्रमाणीकरण गरिने जुनसुकैबालीको प्रजनन,मूल, र प्रमाणितस्तरकोबीउलाईसिफारिसगरेको रोगनाशकवाकीटनाशकविषादीलेउपचारगर्नुपर्छ, तर उन्नत बीउको उपचारआवश्यकताअनुसारगर्नसकिनेछ।

(२)उपचार गरी राखिएको बीउको भाँडोमा बीउ उपचारित छ भनी अनिवार्य रुपमा लेख्ने र उपचार गरिएको विषादीको नाम र मात्रा समेत प्रष्टसंग देख्ने गरी लेख्नु पर्छ ।

१८. थैलाबन्दी गर्ने,प्रमाणीकरणको ट्यागलगाउने,रसिलगर्ने: (१) दफा १६ को उप-दफा (७) बमोजिम स्तरभित्र देखिएको बीउको लटमाबीउउत्पादक वा प्रशोधनकर्तालेबीउ प्रमाणीकरणनिकायमा कार्यरत बाली निरीक्षकको निर्देशन र रोहवरमाथैलाकोमुखतिरबाहिरबाट प्रष्टदेखिनेकिसिमलेअनुसूचि - २मा दिइए अनुसारको विवरण र डिजाइन भएको स्तर अनुसारकोप्रमाणीकरणको ट्यागराखीसिलाईगर्नु पर्छ।

(२)प्रमाणीकरणको ट्यागमा प्रमाणीकरण गर्ने निकायको छाप र प्रमाणीकरण गर्ने निकायमा कार्यरत बाली निरीक्षककोहस्ताक्षर हुनु पर्छ ।

(३)सम्बन्धित बाली निरीक्षकले प्रमाणीकरणको क्रममा प्रयोग भएका ट्यागकोरेकर्डराख्नुपर्छ।

(४)बीउराख्नेभाँडोकुनै नोक्सान वा टुटफुट नभएको,बलियो,टिकाउ,नयाँ, रबीउलाई लामो समयसम्म सुरक्षित राख्न सक्ने हुनुपर्छ।

१९.बीउको जातीय शुद्धता परीक्षण गर्न सकिने:बीउप्रमाणीकरणमा संलग्न बाली निरीक्षकलाई कुनैबीउकोजातीय शुद्धतामाशङ्कालागेमानजिककोबीउपरीक्षणप्रयोगशालाको सहयोगमाग्रोआउटपरीक्षणवा डिएनए परीक्षण गरी शंका निवारण गर्न सकिनेछ ।

२०. तोकिएकोभन्दातल्लोस्तरमाराख्न सकिने:यदिकुनैबीउकोखडाबालीवालटतोकिएकोस्तर भित्र परेन,तरसोभन्दातल्लोस्तरको मापदण्ड पूरा हुने देखियो तथा सम्बन्धित बीउ उत्पादकले तोकिएको भन्दा तल्लोस्तरमाराखी दिनलिखितअनुरोधगरेका छन् भने बीउ प्रमाणीकरणनिकायलेउक्त बीउलाई तोकिएको भन्दा तल्लोस्तरमा कायम गरी दिन सक्छ।

२१. उन्नत बीउको गुणस्तर: उन्नत बीउको गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड तोकिएका विषयमा तोकिए बमोजिम र नतोकिएका विषयमा प्रमाणित बीउ सरह हुनेछ ।

२२.प्रमाणीकरणबाट बीउ अस्वीकृत गर्न सकिने:(१) खडाबीउबालीवाबीउकोलटनिर्धारितस्तरभित्र नदेखिएमाबीउप्रमाणीकरण निकायलेउक्तबीउबालीवाबीउकोलटकोप्रमाणीकरणअस्वीकृतगर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गरिएको अस्वीकृति उत्पादकलाई चित्त नबुझेको खण्डमा उत्पादकले बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रका प्रमुख समक्ष उजुरी दिन सक्नेछन् ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम दिइएको उजुरीमा बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रका प्रमुखले गरेको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

२३. यथार्थ संकेतपत्र पद्दति अनुसार उत्पादन गरिने बीउको गुणस्तर: यथार्थ संकेतपत्र पद्दति अनुसार उत्पादन गरिने प्रजनन् बीउ, स्रोत बीउ, लेवल बीउ, र उन्नत बीउको गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड प्रमाणीकरण पद्दति अनुसार उत्पादन गरिने क्रमशः प्रजनन् बीउ, मूल बीउ, प्रमाणित बीउ, र उन्नत बीउ सरह हुनेछ र मापदण्ड अनुसार बीउ उत्पादन भए नभएको बिभिन्न निकायमा कार्यरत बाली निरीक्षक तथा अन्य प्राविधिकहरूबाट अनुगमन गरिनेछ । साथै प्रमाणीकरण गरिने वा सो सरहको यर्थातसंकेतपत्र पद्धति अनुसारकास्तरको वीउ रोग तथा किराको प्रकोपबाट मुक्त भएको हुनुपर्छ ।

२४. **बीउ बिजन प्रमाणीकरणको म्याद थप**:(१) एक पटक प्रमाणीकरण गरेको बीउ प्रयोगशालामा परीक्षण गरेको मितिले ६ महिनाभन्दा पछाडी बिक्री वितरण गर्नु परेमा प्रमाणीकरणको म्याद थप गर्नु पर्नेछ ।

(२) बीउ प्रमाणीकरणको म्याद थप गर्नका लागि पहिले बीउ परीक्षण गरेको म्याद सकिनु अघि नै सम्बन्धित बीउ बिक्रेताले आफ्नो नजिकको बीउ प्रमाणीकरण गर्ने निकायमा निवेदन दिनु पर्छ ।

(३) उपदफा (२) अनुसार दिइएको निवेदनमा बालीको नाम, बीउको स्तर, लटमा भएको जम्मा बीउको परिमाण, मौज्दात बीउको परीमाण, लट सङ्ख्या, बीउ राखेको भाँडोको आकार प्रकार, बीउ प्रमाणीकरण गरेको मिति खुलाइएको हुनु पर्छ ।

(४) बीउ प्रमाणीकरण निकायले प्रमाणीकरणको म्याद बढाउन पेश गरिएको निवेदन प्राप्त गरेपछि बीउ राखेको भाँडोमा लगाइएको सङ्केतपत्र र सिल दुरुस्त छ/छैन हेर्नुपर्छ र सिल दुरुस्त पाइएको खण्डमा नियमानुसार नमूना झिकी तोकिएको बीउ परीक्षण प्रयोगशालामा भौतिक शुद्धता, उम्रनेशक्ति, र चिस्यानको अवस्था परीक्षण गर्न पठाउनुपर्छ ।

(५) उपदफा (४) अनुसार पठाइएको नमुना परीक्षणको नतिजाले बीउ निर्धारित स्तर भित्रै देखियो भने बीउ प्रमाणीकरण निकायले पुनः परीक्षण गरेको मितिले ६ महीनासम्मका लागि प्रमाणीकरणको म्याद थप गर्न सक्नेछ ।

(६) बीउ राखिएको भाँडोमा भएको सङ्केतपत्रमा बीउ परीक्षण गरेको मिति र म्याद थप गरेको समय रबर स्टाम्पद्वारा जनाउनु पर्छ,तर बीउ राखिएको पुरानो भाँडो दुरुस्त अवस्थामा नभई फेर्नुपर्ने र नयाँ सङ्केतपत्र लगाउनु पर्ने भएमा अगाडि लगाइएको सङ्केतपत्रमा लेखिएका सबै विवरणहरू नयाँ सङ्केतपत्रमा पनि जनाई म्याद थप सम्बन्धी प्रक्रियाको टिपोट राख्नु पर्छ ।

२५.**बीउभण्डारनिरीक्षण गर्न सक्नेः** बीउप्रमाणीकरणनिकायकोसम्बन्धितपदाधिकारीलेबीउप्रमाणीकरणगराएकोकुनैपनि व्यक्ति,संघ,संस्था,वा कम्पनीको बीउभण्डार निरीक्षण गर्नसक्नेछरबीउभण्डारणनिरीक्षण प्रतिवेदन अनुसूचि -१० अनुसार दिनेछ ।

परिच्छेद-५
बीउ बिजनका विशेष स्तरहरू

खाद्यान्न बाली

२६. **धानः** (१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाछनौटगर्नुपर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नु पर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षणबालानिस्किसकेपछिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रोनिरीक्षणबालीपाकी सकेपछि,तरकाट्नुअघिगर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीको न्यूनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्नेछ :-

क. धान बालीको लागि पृथकता दूरी निम्नानुसार हुनु पर्नेछ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजातलगाएकोखेतसम्मवा जातीयशुद्धतानभएको उही जातलगाएकोखेतसम्मको दूरी	३	३

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोट, रोगी बोट, र जंगली धानको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		जंगली धान प्रतिशत अधिकतम् (*Oryza sativa* L. var. *fatua* Prain/ Syn. *O.s.* L.f. *spontanea* Rosch)		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
धान	०.०५	०.२०	०.२०	०.५०	०.०५	०.१	नेकब्लाष्ट

ग. धानमा जङ्गलीधान(*Oryzasativa* L.var *fatua*prain)लाईनिषेधितझार मानिएको छ ।

(४)प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	बीउको स्तर	परीमाण
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
निषेधितझारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	२
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	५
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	८०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१३
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	८०

२७. <u>गहुँ, जौ, र उवाः</u> (१)स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाछनौटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नु पर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षणबालानिस्किसकेपछिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रोनिरीक्षणबालीपाकी सकेपछि, तरकाटनु अघिगर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीको न्यूनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्नेछ :-

क. माथि उल्लिखित बालीहरूको लागि पृथकता दूरी निम्नानुसार हुनु पर्नेछ ।

विवरण	**न्यूनतम्दूरीमिटरमा**	
	मूल	**प्रमाणित**
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	३	३
कालोपोकेलागेकोखेतबाट बीउउत्पादनगरिनेखेतसम्मको दूरी	१५०	१५०

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोट, रोगी बोट, र छुट्याउन नसकिने अन्य बालीको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		छुट्याउन नसकिने अन्य बाली प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
गहुँ, जौ, र उवा	०.०५	०.३०	०.१०	०.५०	०.०५	०.१०	कालोपोके

ग. गहुँ बालीमाजङ्गली मर्निङ्ग्लोरी/हिरणखुरी*(Convolvulus arvensis L.)*, रगतेझार*(Phalasis minor)*लाई निषेधितझार मानिएको छ।

घ. छुट्याउन नसकिने अन्य बालीहरूमा गहुँ बालीका लागि जौ, जै, ट्रिटिकेल तथा जौ बालीका लागि जै, गहुँ, ट्रिटिकेल एवम् जै बालीका लागि गहुँ, जै, र ट्रिटिकेल हुन्।

(४)प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**	
		गहुँ	**जौ र उवा**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	१०	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०	२०
निषेधित झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	२	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	५	२०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	१०	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०	२०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	८५	८५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१२	१२
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८	८

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	८०	८५

२८. कोदोः (१)स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाछनौटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नु पर्छ।

क. पहिलोनिरीक्षणबालानिस्कीसकेपछिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रोनिरीक्षणबालीपाकी सकेपछि, तरकाटनु अघिगर्नु पर्छ।

(३) खेतमा खडा बालीको न्यूनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. कोदो बालीको लागि पृथकता दूरी निम्नानुसार हुनु पर्नेछ।

विवरण	**न्यूनतम्दूरीमिटरमा**	
	मूल	**प्रमाणित**
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	५	५

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
कोदो	०.१०	०.२०

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९७
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	३
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	११

- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९६
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७०

२९. **मकैः** (१)स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाछनौटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुईपटक गर्नु पर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षणधानचमरा आउनु अघिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रोनिरीक्षणधानचमरा पूर्णरुपले निस्की सकेपछि गर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. मकै बालीको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्नेछ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजातलगाएकोखेतसम्मवा जातीयशुद्धतानभएको उही जातलगाएकोखेतसम्मको दूरी	३००	२००

ख. मकैकोदुईजातको बिचमा बीउ रोप्ने अन्तरकम्तिमा१५दिन कायम गरिएको खण्डमा पृथकता दूरीकायम भएकोमान्नसकिनेछ,तर दुईजातको फूल फुल्ने समय एउटै पर्नु हुँदैन ।

ग. खडाबीउबालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
बीउ मकै लगाइएको खेतमा पाँच प्रतिशत वा सोभन्दा बढी बिरुवाको जुँगा परागकण लिन सक्ने अवस्थामा पुगेको बखत सोही खेतमा परागकण छोडी राखेको अर्कै जातको मकै प्रतिशत अधिकतम्	१	२

घ. भाँचेर, नङ्याएर राखिएका मकैका घोगाको खलो वा भण्डारमा निरीक्षण गर्नुपर्छ; यस्तो निरीक्षणमा अन्यजातको घोगा वा उहि जातको अन्य रङको दानाभएको मकै घोगा एक प्रतिशतभन्दा बढी पाइनु हुँदैन र पाइए जति घोगा हटाउनु पर्छ ।

(४)प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	८५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१२
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८
झारपातको बीउ (अधिकतम)	मूल र प्रमाणित	०
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	८५

दाल बाली

३०. मुसुरो,चना,मास, मुङ्ग, र बोडीः (१)स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाछनौटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नु पर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षणफूल फुल्ने बेलामावाफूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रोनिरीक्षणकोशालागेदेखिकोशापाक्नेसमयसम्ममा गर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. माथि उल्लिखित बालीहरूको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	**न्युनतम्दूरीमिटरमा**	
	मूल	**प्रमाणित**
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	१०	५

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
मुसुरो	०.१०	०.२०	-	-	-
चना	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	फ्युजारीयम विल्ट
मास	०.१०	०.२०	-	-	-
मुङ्ग	०.१०	०.२०	-	-	-
बोडी	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०/ ०.५०	बीन कमनमोजाइकभाईरस/एन्थ्राकनोज

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**			
		मुसुरो	चना	मास	मुङ र बोडी
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८	९८	९८	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२	२	२	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	५	५	५	०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०	१०	५	१०
निषेधित झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	५	०	५	०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०	०	१०	१०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	१०	५	१०	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०	१०	२०	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७५	७५	७५	७५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९	९	९	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८	८	८	८

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९८	९७	९७	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७५	७५	७०	७०

(५) चनामा मर्निङ्ग्लोरी/हिरणखुरी*(Convolvulus arvensis L.)*र मुसुरोमा कुटिलकोशा*(Vicia spp.)*लाई निषेधितझार मानिएको छ ।

३१. रहरः(१)स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाछनौटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नु पर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षणफूल फुल्ने बेलामावाफूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रोनिरीक्षणकोशालागेदेखिकोशापाक्नेसमय सम्ममा गर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. रहरको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	**न्युनतम् दूरी मिटरमा**	
	मूल	**प्रमाणित**
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	२००	१००

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
रहर	०.१०	०.२०

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	०
	प्रमाणित	५
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	५
	प्रमाणित	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७०

<u>तेल बाली</u>

३२. <u>तोरी,रायो, सर्स्यूं, बदाम, भटमास, तील, र झुसे तील</u>:(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नुपर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुईपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूल फुल्ने बेलामा वा फूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण कोशा लागेदेखि कोशा पाक्ने समयसम्ममागर्नु पर्छ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. माथि उल्लिखित बालीहरूको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	**बाली**	**न्युनतम्दूरीमिटरमा**	
		मूल	**प्रमाणित**
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात, वा जात थाहा नभएको उही बालीलगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	तोरी	५०	२५
	रायो (राई) र सर्स्यूं	३००	२००
	बदाम	३	३
	भटमास	३	३
	तील	१००	५०
	झुसे तील	४००	२००

ख. तोरी, रायो (राई), र सर्स्यूं बालीमा *Eruca sativa*र तल उल्लिखित *Brassicaspp.*संग समेत माथि उल्लिखित पृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

Brassica alba (L.) Robench	: White Mustard
Brassica chinensis L.	: Chinese Cabbage (Non-heading)
Brassica compestris var. *dichomoto*	: Brown Sarson or Kali Sarson
Brassica compestris var. *sarson*	: Yellow Sarson
Brassica compestris var. *toria*	: Toria
Brassica juncea (L.)	: Indian Mustard, Rai or Bangla Sarson
Brassica juncea var. *rugosa* (Roxb.)	: Broad leaf mustard or Rayo
Brassica juncea var. *cuneifolia*	: Vegetable Mustard or Rai
Brassica nigra L. Kock	: Black Mustard or Banarasi Rai
Brassica pekinensis (Lour.) Rupr	: Chinese Cabbage (Heading)
*Brassica rapa*L.	: Turnip
Brassica tournefortii Gouan	: Wild Rai or Punjabi Rai

ग. खडाबीउबालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
तोरी	०.१०	०.५०	०.२०	०.५०	अल्टरनेरियालिफस्पट र स्क्लेरोटिनीया
रायो (राई) र सर्स्यूं	०.१०	०.५०	०.२०	०.५०	अल्टरनेरियालिफस्पट र स्क्लेरोटिनीया
बदाम	०.१०	०.२०	-	-	-
भटमास	०.१०	०.५०	०.१०	०.५०	एन्थ्राकनोज
तील	०.१०	०.२०	०.५०	१.००	लिफस्पट (*Cercospora semi* Zimm.)
झुसे तील	०.०५	०.१०	-	-	

घ. तोरी र रायो (राई)मा सत्यनाशी (*Argemone mexicana* L.)Mexican Prickly Poppyलाईनिषेधित झारपात मानिएको छ र यो झार मूल र प्रमाणित बीउ लगाएको खेतमा क्रमश: ०.०५ र ०.१० प्रतिशतभन्दा बढी हुनु हुँदैन ।

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**				
		तोरी	रायो / सर्स्यूं	बदाम	भटमास	तील/ झुसे तील
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९७	९७	९६	९८	९७
निष्क्रृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	३	३	४	२	३
अन्य बालीको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	१०	१०	०	५	१०
	प्रमाणित	२०	२०	०	१०	२०
निषेधित झारपातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	५	१०	०	५	१०
	प्रमाणित	१०	२०	०	१०	२०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	१०	१०	०	५	१०
	प्रमाणित	२०	२०	०	१०	२०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	८५	८५	७०	७५	८०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८	८	९	९	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	७	७	५	८	५

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७	९७	९६	९७	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७५	७५	७०	७५	७५

(५) तोरी र रायो (राई) मा स्क्लेरोटिनीया रोग लागेको बीउको संख्या मूल र प्रमाणित बीउमा क्रमश: ०.१ र ०.५ प्रतिशतभन्दा बढी हुनु हुँदैन ।

नगदे बाली

३३. सुर्तिः(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छर यसमा पृथकता दूरी, खेतमा स्वेच्छिकबिरुवा भए नभएको, परसेचन हुन सक्ने बालीहरू, बिरुवाको घनत्व, तथा बिरुवा रोप्ने काममा भएका कमी कमजोरीहरूहेर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुल्ने तथा परागसेचन हुने समयमा गर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रो निरीक्षण बाली तयार भएर भित्र्याउने कार्य गर्नु अघि बीउको स्वच्छता सम्बन्धी कुराहरूको अवलोकनको लागि गर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. सुर्तिको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	३	३

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
सुर्ति	०.१०	०.२०

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९५
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	५
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	-
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	५

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९५
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७०

३४. जुटः(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छर यसमा पृथकता दूरी, खेतमा स्वेच्छिकबिरुवा भए नभएको, परसेचन हुन सक्ने बालीहरू, बिरुवाको घनत्व, तथा बिरुवा रोप्ने काममा भएका कमी कमजोरीहरू हेर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फूलीकोशालाग्नथालेपछिगर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रो निरीक्षण कोशालागेदेखिकोशापाक्नेसमयसम्ममा गर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. जुटको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा

	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	५०	२५

ख. जुट बालीमा यसका अन्य स्पेसिसबाट पनि कम्तिमा ५ मिटर पृथकता दूरी कायम राख्नुपर्छ ।

ग. खडाबीउबालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
जुट	०.५०	१.००	१.००	२.००	जुट क्लोरोसिस्

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९७
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	३
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	८०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	७

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९६
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७५

३५. <u>कपासः</u>(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुईपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नेबेलामागर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फूलीबाली पाक्नथालेपछिगर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. कपासको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	५०	२५

ख. कपास बालीमा यसका अन्य स्पेसिसबाट पनि कम्तिमा ५ मिटर पृथकता दूरी कायम राख्नुपर्छ ।

ग. खडाबीउबालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
कपास	०.१०	०.२०

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	बीउको स्तर	परीमाण
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	६५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	६

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९६
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	६५

तरकारी बाली

३६. मुला र सलगमः (१)स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) आमाजराउत्पादनकोअवस्थामाकम्तिमा दुईपटक खेत निरीक्षण गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण बीउछरेको२०देखि३०दिनपछिगर्नुपर्छरयोसमयमा पृथकता दूरी,बेजातबोट, रअरूप्रासङ्गिकपक्षहरूकोअवस्थाहेर्नुपर्छ ।

ख. दोस्रोनिरीक्षणजातीयशुद्धताकोपहिचानगर्नजरासार्नेबेलामागर्नुपर्छ ।

(३) फूल फुलिरहेको बेलामा कम्तिमा एकपटक अर्को निरीक्षण गर्नु पर्छ र यो निरीक्षणका बेला पृथकता दूरी, बेजातबोट, रोगहरू र अरू प्रासङ्गिक पक्षहरू हेर्नुपर्छ ।

(४) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. मुला र सलगमको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	१६००	१०००

ख. सलगम बालीको बीउ उत्पादन गर्दा तल उल्लिखित *Brassica*spp.संग समेत माथि उल्लिखित पृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

Brassica alba(L.) Robench : White Mustard
Brassica chinensis L. : Chinese Cabbage (Non-heading)
Brassica chinensis julsen : Brown or Kali Sarson
Brassica juncea (L.) : Indian Mustard, Rai or Bangla Sarson
Brassica juncea var. rugosa (Roxb.) : Broad leaf mustard or Rayo
Brassica napus(L.) var. glauca : Yellow Sarson or Sarish
Brassica napus (L.) var.napobrassica: Rutbaga or Swede
Brassica napus L. var. napus : Maghi, Laha or Achara Rai
Brassica nigra L. Kock : Black Mustard or Banarasi Rai
Brassica pekinensis (Lour.) Rupr : Chinese Cabbage (Heading)
Brassica tournefortii Gouan : Wild Rai or Punjabi Rai

ग. खडाबीउबालीमा बेजात बोट, जातीय गुण नदेखाउने जरा,र बीउबाट फैलन सक्ने रोग लागेको बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		जातीय गुण नदेखाउने जरा प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
मुला र सलगम	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	कोशामा लाग्ने अल्टरनेरिया लिफस्पट
					०.१०	०.२०	ब्ल्याक रट

(५) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**	
		मुला	सलगम
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	५	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०	१०
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	५	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७५	७५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	५	५

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७०	७०

३७. गाजरः(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) आमाजराउत्पादनकोअवस्थामाकम्तिमा दुईपटक खेत निरीक्षण गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण बीउछरेको२०देखि३०दिनपछिगर्नुपर्छरयोसमयमा पृथकता दूरी,बेजातबोट, रअरूप्रासङ्गिकपक्षहरूकोअवस्थाहेर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रोनिरीक्षणजातीयशुद्धताकोपहिचानगर्नजरासार्नेबेलामागर्नुपर्छ ।

(३) गाजरको बिरुवा बीउ उत्पादन दिने अवस्थामा पुगी सके पछि कम्तिमा चारपटक निरीक्षण गर्नुपर्छ ।

क. फूल फुल्नुअघिपहिलोनिरीक्षण गर्नु पर्छ रयो निरीक्षणमापृथकता दूरी,स्वेच्छिक बोटहरू,बेजातरअरू प्रासङ्गिकपक्षहरूलाईहेर्नु पर्छ ।

ख. फूल फुलिरहेकोअवस्थामा दोस्रो र तेस्रोनिरीक्षणगर्नु पर्छ रयो निरीक्षणमापृथकता दूरी, बेजातर अरूप्रासङ्गिक पक्षहरूलाईहेर्नु पर्छ ।

ग. बालीपाकिसकेपछिचौथोनिरीक्षणगर्नु पर्छ रयो निरीक्षणमाबोटहरूकोलक्षणपुनःहेर्नु पर्छ ।

(४) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. गाजरको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	१०००	५००

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
गाजर	०.१०	०.२०

(५) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९६
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	४
अन्य बालीको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	५
	प्रमाणित	५
निषेधित झारपातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	५
	प्रमाणित	५
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	५
	प्रमाणित	५
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	६५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	६

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९४
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	६५

(६) गाजरमाजंगली गाजरलाईनिषेधितझार मानिएको छ ।

३८. गोलभेडा:(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीन पटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नु अघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूलखेल्नेबेलावाफललाग्नेबेलामा गर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रोनिरीक्षण फलपाकी सके पछितरटिप्नु भन्दा अगाडी गर्नु पर्छ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. गोलभेडाको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	५०	२५

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
गोलभेडा	०.१०	०.२०	०.२०	०.५०	अर्लि ब्लाइट, फलमा लाग्ने ब्याक्टेरियलस्पट, र टोमाटो मोजाइक भाइरस

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	बीउको स्तर	परीमाण
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	६

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७०

३९. प्याजः(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) आमागानोउत्पादनकोअवस्थामाकम्तिमा दुईपटक खेत निरीक्षण गर्नुपर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षणवेर्नासारी सकेपछिगर्नुपर्छरयोसमयमा पृथकता दूरी,स्वेच्छिक बोटहरू,हुर्किसकेकाबेजातबोटहरू, रअन्यप्रासङ्गिकपक्षहरूकोअवस्थाहेर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रोनिरीक्षणगानाउखेल्दागानोकागुणहरूकोएकिनगर्नको लागि गर्नुपर्छ ।

(३) प्याजको बिरुवा बीउ उत्पादन दिने अवस्थामा पुगी सके पछि कम्तिमा चारपटक निरीक्षण गर्नुपर्छ ।

क. फूल फुल्नुअघिपहिलोनिरीक्षण गर्नु पर्छ रयो निरीक्षणमापृथकता दूरी,स्वेच्छिक बोटहरू,बेजात, रअन्य पक्षहरूलाईहेर्नु पर्छ ।

ख. फूल फुलिरहेकोअवस्थामा दोस्रो र तेस्रोनिरीक्षण गर्नु पर्छ रयो निरीक्षणमा पृथकता दूरी, बेजातर अरूप्रासङ्गिक पक्षहरूलाईहेर्नु पर्छ ।

ग. बालीपाकिसकेपछिचौथोनिरीक्षण गर्नु पर्छ रयो निरीक्षणमाबोटहरूकोलक्षण पुनःहेर्नु पर्छ ।

(४) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. प्याजको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा			
	आमागानोउत्पादनगर्ने बेलामा		बीउउत्पादनगर्ने बेलामा	
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	५	५	१६००	१०००

ख. खडाबीउबालीमाजातीय शुद्धता नभएका बोट, बेजात बोट,र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	जातीय शुद्धता नभएकाबोट (आमा गानो उत्पादनको दोस्रो निरीक्षण)प्रतिशत अधिकतम्		बेजातको बोट (बीउ उत्पादनको दोस्रो, तेस्रो र चौथो निरीक्षण) प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट (बीउ उत्पादनको दोस्रो, तेस्रो र चौथो निरीक्षण) प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
प्याज	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	०.२०	०.५०	पर्पल ब्लोच,एलो ड्वार्फ डिजीज

(५) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	६

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	६५

४०. **काउली, बन्दा, र रायो साग**:(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीन पटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूल(ग्याँठ)तयारहुनुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल(ग्याँठ)तयारभईबजारमापठाउनेअवस्थाको हुँदागर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रोनिरीक्षणफूलखेल्नेबेलामा गर्नु पर्छ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. काउली, बन्दा, र रायो सागको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात, तथा *Brassica*spp.अन्तर्गत पर्ने अन्य बालीलगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	१६००	१०००

ख. रायोको साग तथा सलगम *Brassica*spp.अन्तर्गत नपर्ने भए तापनि परागसेचन हुन सक्ने भएकाले उप-दफा(३) क. मा उल्लिखित पृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

ग. काउली र बन्दामा उप-दफा(३) क. मा उल्लिखित पृथकता दूरी तलका *Brassica oleracea* का varietiesसंग पनि कायम राख्नुपर्छ।

Brassicaoleracia(L.)var.acephalaDC : Fodder Kale
Brassicaoleracia(L.)var.botrytis L. : Cauliflower,HeadingBroccoli
Brassicaoleracea(L.)var.capitataL. : Cabbage
Brassicaoleracia(L.)var.costataDC : Portugal Cabbage, TronchudaKale
Brassica oleracia(L.)var. gemmifera DC: Brusselssprouts
Brassicaoleracia(L.)var. gongylodesL. : Kohlrabi
Brassica oleracia(L.)var.italica : Broccoli(SproutingBroccoli)
Brassica oleracea(L.)var.millecapitata : Thousand-headedKale
Brassicaoleracea(L.)var.oleracia : WildCabbage
Brassicaoleracia(L.)var.ramose DC : Branching BushKale
Brassica oleracea(L.)var.subaudaL. : Savoy Cabbage
Brassicaoleracea(L.) var.virdisL. : Collards,TreeKale

घ. खडाबीउबालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
काउली	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	अल्टरनेरीया लिफस्पट (कोषामा)
			०.१०	०.२०	ब्ल्याक रट
बन्दा	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	अल्टरनेरीया लिफस्पट (कोषामा)
			०.१०	०.२०	ब्ल्याक रट
रायो साग	०.१०	०.५०	०.२०	०.५०	अल्टरनेरीया लिफस्पट (कोषामा)

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**		
		काउली	बन्दा	रायो
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८	९८	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२	२	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	०	०	५
	प्रमाणित	०	०	१०
झारपातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	०	०	५
	प्रमाणित	०	०	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७५	७५	७५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८	८	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	५	५	५

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९८	९७	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७०	७०	७५

४१. **बोडी र घिउ/झांगे सिमी:** (१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुईपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नेबेलावाफुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण कोशालागेदेखिकोशापाक्नेसमयसम्ममा गर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतमस्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. बोडी र घिउ/झांगे सिमीको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	५०	२५

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
बोडी र घिउ/झांगे सिमी	०.१०	०.५०	०.१०	०.२०	बीन कमन मोजाइक भाइरस
			०.१०	०.५०	एन्थ्राकनोज

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**	
		बोडी	घिउ/भmांगे सिमी
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२	२
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	५	-
	प्रमाणित	५	-
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७५	७५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	७	७

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७०	७०

४२. **भण्टा,रामतोरिया र भेडे/पीरो खुर्सानीः**(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूलफुलिरहेको र फललागिरहेकोसमयमा गर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रोनिरीक्षणफललागेदेखिफलपाक्नेसमयसम्ममा गर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. भण्टा, रामतोरिया र भेडे/पीरो खुर्सानीको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	४००	२००

ख. रामतोरियाको बीउ उत्पादन गर्ने खेतको उप-दफा (३) क. मा उल्लेख भएबमोजिमको पृथकता दूरी जंगली रामतोरियासंग पनि कायम राख्नुपर्छ ।

ग. खडाबीउबालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
भण्टा	०.१०	०.२०	०.२०	०.५०	फलमालाग्नेफोमोप्सिसव्लाइट
रामतोरिया	०.१०	०.२०	-	-	
भेडे/पीरो खुर्सानी	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	ब्याक्टेरियल लिफ स्पट
			०.२०	०.५०	एन्थ्राकनोज

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**		
		भण्टा	रामतोरिया	भेडे/पीरो खुर्सानी
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८	९९	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२	१	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	०	०	५

(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	०	०	५
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	०	०	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	०	०	५
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	-	५	-
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	-	५	-
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७०	७०	६५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९	१०	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	६	७	६

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७	९८	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	६५	७०	६५

४३. **केराउ**ः(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नुपर्छ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूलफुलेदेखिकोशापाक्नेसमयसम्ममागर्नु पर्छ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. केराउको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	१०	५

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
केराउ	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	पीमोजाइक भाइरस

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	७

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७०

४४. **करेला, लौका, काँक्रो, तर्बुजा, फर्सी, स्क्वास फर्सी, चिचिण्डा, घिरौँला, र पाटे घिरौँला**ः(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूलफुलेदेखिफललाग्ने समय सम्ममागर्नु पर्छ।

ग. तेस्रोनिरीक्षणफललागेदखिफलपाक्नेसमयसम्ममा गर्नु पर्छ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. करेला, लौका, काँक्रो, तर्बुजा, फर्सी, स्क्वास फर्सी, चिचिण्डा, घिरौंला र पाटे घिरौंलाको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	१०००	५००

ख. करेलाको बीउ उत्पादन गर्दाउप-दफा (३) क. मा उल्लिखित पृथकता दूरी जंगली करेला, भाट करेला (कक्रोल) र वाल्सम एप्पलसंग समेत कायम राख्नुपर्छ ।

ग. उप-दफा (३) क. मा उल्लिखित पृथकता दूरीघिरौंला र पाटेघिरौंलाको बीचमा पनिकायम राख्नुपर्छ ।

घ. स्क्वास फर्सीमा हिउँदे स्क्वास (*Cucurbita maxima* Duch.), फर्सी (*C. moschata* Duch./Poir)र कुसाव (*C. mixta* Pang.) बाट पनि उप-दफा (३) क. मा उल्लिखित पृथकता दूरी कायम राख्नुपर्छ ।

ङ. तर्बुजाको बीउ उत्पादन गरिएको खेतलाई जंगली तर्बुजा (*Citrullus colocynthis* L.)भएको खेतबाट उप-दफा (३) क. मा उल्लिखित पृथकता दूरी कायम राख्नुपर्छ ।

च. खडा बीउ बालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
करेला र काँक्रो	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	मोजाइक भाइरस
लौका, तर्बुजा, र चिचिण्डा	०.१०	०.२०	-	-	
फर्सी र स्क्वास फर्सी	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	क्युकम्वर मोजाइक भाइरस
घिरौंला र पाटे घिरौंला	०.१०	०.२०	-	-	

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**			
		करेला, घिरौंला र पाटे घिरौंला	काँक्रो, फर्सी र स्क्वास फर्सी	तर्बुजा	लौका र चिचिण्डा
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८	९८	९८	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२	२	२	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	०	०	५	०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	०	०	५	०
निषेधित झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	०	०	५	०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	०	०	५	०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	५	-	-	-
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	५	-	-	-
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	६५	६५	६५	६०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९	९	९	७
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	६	६	६	६

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७	९७	९७	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	६५	६५	६५	६५

(५)तर्बुजा खेतमा जंगली तर्बुजा (*Citrullus colocynthis L.*) लाई निषेधित झार मानिएको छ ।

४५. **स्वीसचार्ड र पालुङ्गो:** (१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुईपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फलफलेदेखिकोशापाक्नेसमयसम्ममागर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. स्वीसचार्ड र पालुङ्गोको सागको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	बाली	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
		मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	स्वीसचार्ड	१०००	५००
	पालुङ्गो	१६००	१०००

ख. स्वीसचार्डको मूल र प्रमाणित बीउ लगाएको खेत बीट रुट, सुगर बीट, फोडर बीट तथा म्यांगोल्ड लगाएको खेतसंग क्रमश: २००० र १५०० मीटर पृथकता दूरी कायम राख्नु पर्छ ।

ग. खडाबीउबालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
स्वीसचार्ड र पालुङ्गो	०.१०	०.२०

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**	
		स्वीसचार्ड	पालुङ्गो
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९७	९६
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	३	४
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	५	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०	५
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	५	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०	५
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	६५	६५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	७	७

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९६	९५
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	६५	६५

४६. **कुरिलो, पार्सले, र जिरीको साग:** (१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ ।

क. कुरिलोको पहिलोनिरीक्षण क्राउनिङ् अवस्थामा, पार्सलेको फूल खेल्नुअघि, र जिरीको सागको हेडिङ् हुनुअघि वा पूर्णरुपले बृद्धि भइसकेपछिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल खेलेदेखि फल लागेको अवस्थामागर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रो निरीक्षणपरिपक्व अवस्थामा वा बाली काट्नुअघिगर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. कुरिलो, पार्सले, र जिरीको सागको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	बाली	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
		मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	कुरिलो र पार्सले	५००	३००
	जिरीको साग	५०	२५

ख. खडाबीउबालीमा बेजातको बोट, रोगी बोट, र निषेधित झारपातको बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित झारपातको बोटप्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
कुरिलो	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	-	-	
पार्सले	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	-	-	पातको थोप्ले
जिरीको साग	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	०.०१०	०.०२०	मोजाइक भाइरस

(४) जिरीको सागमा जंगली जिरीको साग (*Lactuca scariola* L.)लाईनिषेधित झारपातको रुपमा लिईन्छ।

(५) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**		
		कुरिलो	पार्सले	जिरीको साग
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९६	९७	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	४	३	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	५	५	०
	प्रमाणित	१०	१०	०
निषेधित झारपातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	५	५	५
	प्रमाणित	१०	१०	१०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	-	-	५
	प्रमाणित	-	-	५
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७०	६५	७०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८	८	८
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	६	७	६

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९५	९६	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७०	६५	७०

४७. मेथी:(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूलफुलेदेखिकोशापाक्नेसमयसम्ममागर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. मेथीको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	५०	२५

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोट र निषेधित झारपातको बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित झारपातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित झारपात
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
मेथी	०.१०	०.२०	०.०१०	०.०२०	सेंजी (*Melilotus* spp.)

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
निषेधित झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	२
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	५
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	५

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९७
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	७०

घाँसबाली

४८. **राईघाँसः**(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नेबेलावाफूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण बाला/कोशा लागेदेखि बाला/कोशा पाक्ने समयसम्ममागर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. राई घाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	३	३
कालोपोकेलागेकोखेतबाट बीउउत्पादनगरिनेखेतसम्मको दूरी	१५०	१५०

ख. खडाबीउबालीमा बेजातको बोट, रोगी बोट, र निषेधित झारपातको बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित झारपातको बोटप्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
राईघाँस	०.०५	०.२०	०.१०	०.५०	०.०१०	०.०२०	कालोपोके

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	बीउको स्तर	परीमाण
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९६
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	४
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	६५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	-

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	९५
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	६०

४९. **बर्सिम,लुसर्न रहवाइटक्लोभरः**(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलो निरीक्षण फूलफुल्नेबेलावाफूलफुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण बाला/कोशा लागेदेखि बाला/कोशा पाक्ने समयसम्ममागर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. बर्सिम, लुसर्न र ह्वाइट क्लोभरघाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	बाली	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
		मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	बर्सिम र लुसर्न	४००	१००
	ह्वाइट क्लोभर	५०	२५

ख. खडाबीउबालीमा बेजातको बोट र निषेधित झारपातको बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित झारपातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित झारपात
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
बर्सिम	०.०२	१.०	०	०.०५०	किकोरी(*Chicorium intybus* L.)
लुसर्न	०.२०	१.०	०	०.०५०	डोडर(*Cuscuta spp.*)
ह्वाइट क्लोभर	०.२०	१.०	-	-	

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	बीउको स्तर	परीमाण	
		बर्सिम र लुसर्न	ह्वाइट क्लोभर
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८	९३
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२	७
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	१०	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०	१०

निषेधित झारपातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	१५	१०
	प्रमाणित	३०	२०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	-	१०
	प्रमाणित	-	२०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	८०	६५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	-	-

भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	-	९३
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	उन्नत	-	६५

५०. स्टाइलो र टियोसिन्टेः (१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षण फूल फुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुलीरहेको अवस्थामा गर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रो निरीक्षणबालालागेदेखिबालापाक्ने समयसम्मवा बाली काट्नुअघिगर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. स्टाइलो र टियोसिन्टेको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	बाली	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
		मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	स्टाइलो	५०	२५
	टियोसिन्टे	२००	१००

ख. टियोसिन्टेको बीउ उत्पादन गर्दाउप-दफा (३) क. मा उल्लिखित पृथकता दूरी मकैका बिभिन्न जातहरूसंग समेत कायम राख्नुपर्छ ।

ग. खडा बीउ बालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
स्टाइलो	०.१०	१.०
टियोसिन्टे	०.१०	०.५०

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**	
		स्टाइलो	टियोसिन्टे
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९०	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	१०	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	१०	५
	प्रमाणित	२०	१०
झारपातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	१०	०
	प्रमाणित	२०	०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	१०	-
	प्रमाणित	२०	-
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	४०	८०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०	१२
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८	८

५१. वफेल घांस (*Cenchrus ciliaris*) र धामन/चरी घांस (*Cenchrus setigrus*): (१) पछिल्लो पाँच

सिजनसम्म लगातार वफेल घांस र धामन/चरी घांसलगाइएको जग्गामाउत्पादन गरिएको मुल बीउ प्रमाणीकरणको लागि ग्राह्य हुँदैन ।

(२)प्रमाणित बीउ उत्पादनको लागि स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाछनोटगर्नु पर्छ।

(३) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षण फूल फुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुलीरहेको अवस्थामा गर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रो निरीक्षणबाली पाकि सकेपछि, तर काट्नुअघिगर्नु पर्छ ।

(४) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. वफेल घांस र धामन/चरी घांसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	२०	१०
क्रस हुने सम्भावनारहेको अरु कुनै *Cenchrus* spp.लगाइएको खेतबाट वफेल घांस र धामन/चरी घांसको बीउ बाली लगाइएको खेतसम्मको दूरी	२००	१००

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
वफेल घांस र धामन/चरी घांस	०.१०	१.०

(५) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	८०
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२०
अन्य बालीको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	२०
	प्रमाणित	४०
झारपातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	२०
	प्रमाणित	४०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	३०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

५२. <u>धराफ घाँस (*Chrysopogon fulvus* Spreng.)</u>: (१) पछिल्लो पाँच सिजनसम्म लगातार धराफ घांसलगाइएको जग्गामा उत्पादन गरिएको मुल बीउ प्रमाणीकरणको लागि ग्राह्य हुँदैन ।

(२) प्रमाणित बीउ उत्पादनको लागि स्वेच्छिक बोट बिरुवा नआउने जग्गा छनोट गर्नु पर्छ ।

(३) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षण फूल फुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुलीरहेको अवस्थामा गर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रो निरीक्षणबाली पाकि सकेपछि, तर काट्नुअघिगर्नु पर्छ ।

(४) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. धराफ घाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	२०	१०
क्रस हुने सम्भावनारहेको अरु कुनै *Chrysopogon* spp.लगाइएको खेतबाट धराफ घांसको बीउ बाली लगाइएको खेतसम्मको दूरी	२००	१००

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
धराफ घांस	०.१०	१.०

(५) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	८०
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२०
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	२०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	४०
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	२०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	४०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	१५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

५३. <u>दिनानाथ घाँस (*Pennisetum pedicellatum* Trin.):</u>(१) पछिल्लो पाँच सिजनसम्म लगातार दिनानाथ घांसलगाइएको जग्गामा उत्पादन गरिएको मुल बीउ प्रमाणीकरणको लागि ग्राह्य हुँदैन ।

(२) प्रमाणित बीउ उत्पादनको लागि स्वेच्छिक बोट बिरुवा नआउने जग्गा छनोट गर्नु पर्छ ।

(३) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षण फूल फुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुलीरहेको अवस्थामा गर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रो निरीक्षणबाली पाकि सकेपछि, तर काट्नुअघिगर्नु पर्छ ।

(४) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. दिनानाथ घाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	२०	१०

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
दिनानाथ घाँस	०.१०	१.०

(५) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९५
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	५
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	२०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	४०
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	२०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	४०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	५०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

५४. <u>जुनेलो (*Sorghum bicolour* L.) र सुडान घाँस</u>:(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ।

क. पहिलोनिरीक्षण फूल फुल्नुअघिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुलीरहेको अवस्थामा गर्नु पर्छ।

ग. तेस्रो निरीक्षणबाली पाकि सकेपछि, तर काट्नुअघिगर्नु पर्छ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. जुनेलो र सुडान घाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	२००	१००
जोनसोन घाँस (*Sorghum halepense*) लगाइएको खेतबाट जुनेलो र सुडान घाँसको बीउ बाली लगाइएको खेतसम्मको दूरी	४००	४००

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
जुनेलो र सुडान घाँस	०.१०	०.२०	०.०५०	०.१०	*Sphacelotheca sorghi*र*Sphacelotheca reiliana*

ग. खडा बीउ बालीमा सुगरी रोग (*Sphacelia sorghi*)र एर्गट रोग(*Claviceps* spp.)देखापरेका बोट तुरुन्त हटाउन लगाउनु पर्छ।

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९७
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	३
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
निषेधित झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	५
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	१०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
*Sphacelia sorghi*अथवा*Claviceps* spp.लागेको बीउ अधिकतम्	मूल	०.०२०

(प्रतिशत)	प्रमाणित	०.०४०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७५
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१२
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

५५. <u>गुआर (*Cyamopsis tetragonaloba* L.)</u>:(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षण फूल फुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुलीरहेकोतथा फल लागी रहेको अवस्थामा गर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. गुआरघाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	१०	५

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोट र अन्तिम निरीक्षणका क्रममा देखा परेका बीउबाट सर्ने रोग लागेका बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		बीउबाट सर्ने रोगहरू
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
गुआर	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	ब्याक्टेरियल ब्लाइट, एन्थ्याकनोज, र एस्कोफाइटा ब्लाइट

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	१०
	प्रमाणित	२०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	१०
	प्रमाणित	२०
झारपातको वीउ अधिकतम्	मूल र प्रमाणित	०
उम्रनेशक्ति (कडा बीउ समेत) न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

५६.<u>गिनी घाँस(*Panicum maximum*)</u>:(१) पछिल्लो पाँच सिजनसम्म लगातार गिनीघाँसलगाइएको जग्गामा उत्पादन गरिएको मुल बीउ प्रमाणीकरणको लागि ग्राह्य हुँदैन ।

(२) प्रमाणित बीउ उत्पादनको लागि स्वेच्छिक बोट बिरुवा नआउने जग्गा छनोट गर्नु पर्छ ।

(३) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षण फूल फुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुलीरहेको अवस्थामा गर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रो निरीक्षणबाली पाकि सकेपछि, तर काट्नुअघिगर्नु पर्छ ।

(४) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. गिनी घाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्‌दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	२०	१०
क्रस हुने सम्भावनारहेको अरु कुनै *Panicum*spp.लगाइएको खेतबाट गिनी घाँसको बीउ बाली लगाइएको खेतसम्मको दूरी	२००	१००

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
गिनी घांस	०.१०	१.०

(५) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ।

विवरण	बीउको स्तर	परीमाण
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	८०
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२०
अन्य बालीको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	२०
	प्रमाणित	४०
झारपातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	२०
	प्रमाणित	४०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

५७. मारभेल घाँस (*Dichanthium annulatum*):(१) पछिल्लो पाँच सिजनसम्म लगातार मारभेलघाँसलगाइएको जग्गामा उत्पादन गरिएको मुल बीउ प्रमाणीकरणको लागि ग्राह्य हुँदैन।

(२) प्रमाणित बीउ उत्पादनको लागि स्वेच्छिक बोट बिरुवा नआउने जग्गा छनोट गर्नु पर्छ।

(३) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ।

क. पहिलोनिरीक्षण फूल फुल्नुअघिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुलीरहेको अवस्थामा गर्नु पर्छ।

ग. तेस्रो निरीक्षणबाली पाकि सकेपछि, तर काट्नुअघिगर्नु पर्छ।

(४) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. मारभेल घाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ।

विवरण	न्यूनतम्‌दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	२०	१०
क्रस हुने सम्भावनारहेको अरु कुनै *Dichanthium*spp.लगाइएको खेतबाट मारभेल घाँसको बीउ बाली लगाइएको खेतसम्मको दूरी	२००	१००

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
मारभेल घाँस	०.२०	१.०

(५) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९०
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	१०
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	४०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

५८.<u>नेपियर घाँस (*Pennisetum purpureum*)</u>:(१) नेपियर, हाईब्रिड नेपियर, र कागुनोका स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नुपर्छ।

क. बाली लगाएको ४५ दिनपछि पहिलोनिरीक्षण गर्नु पर्छ।

ख. दोस्रो निरीक्षण पृथकता दूरी, वेजात र अरु सान्दर्भिक कुराहरूको अवलोकनको लागिबाली लगाएको करिव १०० दिनपछिगर्नु पर्छ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. नेपियरघाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	१०	१०

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोट र निषेधित झारपातको बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित झारपातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित झारपातहरू
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
नेपियर	०.०१	०.३०	०	०	*Cirsium arvense, Cuscuta* spp.*, Sorghum halepense, Agropyron repens, Convolvulus arvensis*

(४) नेपियर बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
शुद्ध लिभिङ् रुट स्लिप्स वा स्टिम कटिङ्स	मूल	९९.५०
(संख्याको आधारमा प्रतिशत न्युनतम्)	प्रमाणित	९८.८०
अरु जिवित बिरुवाहरू (तिनीहरूका रुट, स्लिप्स र स्टिम कटिङ्	मूल	०.५०
सहित) ((संख्याको आधारमा प्रतिशत अधिकतम्)	प्रमाणित	२.००
झारपातको बीउ	मूल	०
(अधिकतम् दाना प्रति केजी)	प्रमाणित	०

५९. <u>मस्याङ्ग (*Vigna umbellata*)</u>:(१) स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाकोछनोटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नुपर्छ।

क. पहिलोनिरीक्षण फूल फुल्नुअघिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुलीरहेकोर कोषा लागी रहेको अवस्थामा गर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. मस्याङ्गघाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	५०	२०

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
मस्याङ्ग घाँस	०.१०	०.२०

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	०
	प्रमाणित	०
झारपातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	५
	प्रमाणित	१०
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम् (दाना प्रति केजीमा)	मूल	१०
	प्रमाणित	२०
उम्रनेशक्ति (कडा बीउ समेत) न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	७०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	९
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

६०. **सेटारिया घाँस (*Setaria anceps*):**(१) पछिल्लो पाँच सिजनसम्म लगातार सेटारियाघाँसलगाइएको जग्गामा उत्पादन गरिएको मुल बीउ प्रमाणीकरणको लागि ग्राह्य हुँदैन ।

(२) प्रमाणित बीउ उत्पादनको लागि स्वेच्छिक बोट बिरुवा नआउने जग्गा छनोट गर्नु पर्छ ।

(३) खेत निरीक्षण कम्तिमा तीनपटक गर्नुपर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षण फूल फुल्नुअघिगर्नु पर्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण फूल फुलीरहेको अवस्थामा गर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रो निरीक्षणबाली पाकि सकेपछि, तर काट्नुअघिगर्नु पर्छ ।

(४) खेतमा खडा बालीकोन्युनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्छ :-

क. सेटारियाघाँसको बीउ उत्पादनमा निम्नानुसारकोपृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजात, वाजातीयशुद्धता नभएको उही जात लगाएकोअर्को खेतसम्मको दूरी	४००	२००

ख. खडा बीउ बालीमा बेजात बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजातको बोट प्रतिशत अधिकतम्	
	मूल	प्रमाणित
सेटारिया घाँस	०.१०	१.०

(५) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९५
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	५
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	२०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	४०
झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	२०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	४०
उम्रनेशक्ति (कडा बीउ समेत) न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	५०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१०
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

६१. <u>जै घाँस (*Avena sativa*)</u>:(१)स्वेच्छिकबोटबिरुवानआउनेजग्गाछनौटगर्नु पर्छ।

(२) खेत निरीक्षण कम्तिमा दुई पटक गर्नु पर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षणबालानिस्किसकेपछिगर्नु पर्छ।

ख. दोस्रोनिरीक्षणबालीपाकी सकेपछि, तरकाटनु अघिगर्नु पर्छ ।

(३) खेतमा खडा बालीको न्यूनतम्स्तर देहाय बमोजिम हुनु पर्नेछ :-

क. जै घाँसको बीउ उत्पादन गर्दा निम्नानुसारको पृथकता दूरी कायम गर्नु पर्छ ।

विवरण	न्यूनतम्दूरीमिटरमा	
	मूल	प्रमाणित
बीउउत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजातलगाएकोखेतसम्मवा जातीयशुद्धतानभएको उही जातलगाएकोखेतसम्मको दूरी	३	३
कालोपोकेलागेकोखेतबाट बीउउत्पादनगरिनेखेतसम्मको दूरी	१५०	१५०

ख. खडाबीउबालीमा बेजात बोट, रोगी बोट, निषेधित झारपातको बोट, र छुट्याउन नसकिने अन्य बालीको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

बाली	बेजात बोट प्रतिशत अधिकतम्		रोगी बोट प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित झारपातको बोट प्रतिशत अधिकतम्		छुट्याउन नसकिने अन्य बाली प्रतिशत अधिकतम्		निषेधित रोग
	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	
जै घाँस	०.०५	०.२०	०.१०	०.५०	०.०१	०.०२	०.०१	०.०५	कालोपोके

ग. जै बालीमाजङ्गली जै (*Avena fatua*)लाईनिषेधितझार मानिएको छ ।

घ. छुट्याउन नसकिने अन्य बालीहरूमा गहुँ, जौ, र ट्रिटिकेल रहेका छन् ।

(४) प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त बीउको गुणस्तरको न्यूनतम् हद निम्नानुसार तोकिएको छ ।

विवरण	**बीउको स्तर**	**परीमाण**
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	२
अन्य बालीको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
निषेधित झारपातको बीउ अधिकतम्	मूल	२
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	५
पहिचान गर्न सकिने सोही बालीको अन्य जातको बीउ अधिकतम्	मूल	१०
(दाना प्रति केजीमा)	प्रमाणित	२०
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	मूल र प्रमाणित	८५

चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत) - साधारण भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	१२
- चिस्यान नछिर्ने भाँडोमा राख्दा	मूल र प्रमाणित	८

परिच्छेद-६
बीउ आलुका सामान्य स्तरहरू

६२. **प्रमाणीकरण पद्दतिमा बीउ आलुका सामान्य स्तरहरूः** (१) यस पद्दतिमा अन्य बालीहरूमा जस्तै बीउ रोपेदेखि बीउबिजन बिक्री वितरण गर्नु अघिसम्मका सम्पूर्ण प्राविधिक क्रियाकलापहरूगुण नियन्त्रण निकायको प्रत्यक्ष संलग्नता, नियन्त्रण, र रेखदेखमा सम्पन्न गर्नु पर्छ ।

(२) प्रमाणीकरण पद्दतिमा बीउ आलुका देहाय बमोजिमका पाँचवटा सामान्य स्तरहरू हुनेछन् :-

क. प्रजनन् बीउः(अ) शीसा तथा जालीघर भित्र भाइरस निराकरण गरी तन्तु प्रजनन प्रविधिबाट उत्पादित पूर्व मूल (प्रि-बेसिक) बीउलाई प्रजनन बीउ भनिन्छ ।

(आ) प्रजनक तथा उच्चस्तरका प्राविधिकको प्रत्यक्ष रेखदेख र नियन्त्रणमा पूर्व मूल बीउउत्पादनगरिनु पर्छ, साथै यस्तो बीउ आनुवंशिक हिसावले शतप्रतिशतशुद्धहुनु पर्छ।

(इ) प्रजननबीउ उत्पादन र प्रशोधन भैसकेपछि भण्डारण गर्नु अघि अनुसूचि - १ मा उल्लेख भए अनुसारका पदाधिकारीहरूको समूहले सोही अनुसूचिमा दिइएको ढाँचा अनुसारको फाराममा संयुक्त रुपमा प्रमाणित गर्नु पर्छ ।

(ई) उप-खण्ड (इ) बमोजिम प्रमाणित गरिएको बीउ राखिएको भाँडोमा बीउ उत्पादनमा संलग्न प्रजननकको हस्ताक्षर सहितको ट्याग लगाउनु पर्छ ।

(ख) मूल बीउः (अ) तोकिएको मापदण्ड पूरा गरी बीउ प्रमाणीकरण निकायको निगरानीमा पूर्व मूल बीउबाट उत्पादित पहिलो पुस्ता (बेसिक १)को आलुलाई मूल बीउ भनिन्छ ।

(आ) यस्तोबीउको उत्पादननेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् र अन्तरगतका केन्द्रहरू , सरकारीफार्म/केन्द्र,एवम्केन्द्रबाट मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायले गर्ने छन् ।

(इ) मूल बीउलाई बीउप्रमाणीकरणनिकायमा कार्यरत प्राविधिक अधिकृतबाट प्रमाणीकरण गराई त्यस्तो बीउ राखिएको भाँडोमा प्रमाणीकरण गर्ने अधिकृतको हस्ताक्षर सहितको ट्याग लगाउनु पर्छ ।

(ग) प्रमाणित प्रथमबीउः(अ) तोकिएको मापदण्ड पूरा गरी बीउ प्रमाणीकरण निकायको निगरानीमा पहिलोपुस्ताबाट उत्पादित दोस्रो पुस्ता (बेसिक २)आलुलाई प्रमाणित प्रथमबीउ भनिन्छ ।

(आ) प्रमाणित प्रथम बीउको उत्पादनसरकारीफार्म/केन्द्र वा केन्द्रबाट मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमतिपत्र प्राप्त गरेका व्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायहरूले गर्ने छन् ।

(इ) प्रमाणितप्रथमबीउलाई बीउप्रमाणीकरणनिकायमा कार्यरत प्राविधिक अधिकृतबाट प्रमाणीकरण गराई त्यस्तो बीउ राखिएको भाँडोमा प्रमाणीकरण गर्ने अधिकृतको हस्ताक्षर सहितको ट्याग लगाउनु पर्छ ।

(घ) प्रमाणित द्वितीयबीउः(अ) प्रमाणित प्रथमस्तरको बीज बृद्धि गरी उत्पादन भएको तेस्रो पुस्ता (बेसिक ३)आलुलाई प्रमाणित द्वितीयबीउ भनिन्छ ।

(आ) प्रमाणित द्वितीय बीउको उत्पादनसरकारीफार्म/केन्द्र वा केन्द्रबाट मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमतिपत्र प्राप्त गरेका व्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायहरूले गर्ने छन् ।

(इ) प्रमाणितद्वितीय बीउलाई बीउप्रमाणीकरणनिकायमा कार्यरत प्राविधिक अधिकृतबाट प्रमाणीकरण गराई त्यस्तो बीउ राखिएको भाँडोमा प्रमाणीकरण गर्ने अधिकृतको हस्ताक्षर सहितको ट्याग लगाउनु पर्छ ।

(ङ)उन्नत बीउः(अ) प्रमाणितद्वितीय वा लेवल द्वितीयको बीज बृद्धि गरी उत्पादित बीउ या बीयाँबाट उत्पादन गरिएको पहिलो पुस्ताको ट्युवर(सिडलिङ टयुवर)बाट उत्पादित बीउआलुलाई उन्नत बीउ भनिन्छ ।

(आ) विशेष परिस्थितिमा प्रमाणित प्रथम, लेवल प्रथम, मूल, वा स्रोत बीउबाट समेत उन्नत बीउको उत्पादन गर्न सकिन्छ ।

(इ) जुनसुकै पुस्ताको बीउबाट उत्पादन गरिएको उन्नत बीउ भए तापनि यस्तो बीउमा

सामान्यतया यथार्थ संकेतपत्र पद्दति अनुसार उन्नत बीउको ट्याग लगाई बिक्रि वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ, तर प्रमाणीकरण पद्दति अनुसारकै ट्याग लगाउनु पर्ने विशेष अवस्थामा उन्नत बीउ राखिएको थैलामा बीउ प्रमाणीकरण निकायमा कार्यरत प्राविधिक अधिकृतले हस्ताक्षर गरेको उन्नत बीउको ट्याग लगाउनु पर्नेछ ।

(ई) उन्नत बीउको प्रयोग व्यवसायिक आलु उत्पादनमा गरिनेछ ।

(३) उप-दफा (२) मा उल्लिखित प्रजनन् बीउ, मूल बीउ, प्रमाणित प्रथम बीउ, प्रमाणित द्बितीयबीउ, र उन्नत बीउ राखिएको भाँडोमा लगाइने ट्यागको ढाँचा र विवरण अनुसूचि-११ मा दिइए अनुसार हुनेछ ।

६३. <u>यथार्थ सङ्केतपत्र पद्दतिमा बीउ आलुका सामान्य स्तरहरू:</u> (१) प्रमाणीकरण पद्दति अवलम्वन नगरिएको बीउ आलुमा यथार्थ संकेतपत्रको ट्याग अनिवार्य रुपमा लगाउनु पर्छ ।

(२) यथार्थ सङ्केतपत्र पद्धतिमा बीउ उत्पादन प्रक्रिया प्रारम्भ गरेदेखि आलु लगाएको घर वा खेतको निरीक्षण, बाली भित्र्याउने, प्रशोधन, बीउ उपचार, थैलाबन्दी, ट्याग लगाउने, तथा भण्डारण गर्ने कार्यहरू बीउ उत्पादक वा बीउ बिक्रेताले आफ्नै व्यवस्थापनमा गरी बीउको गुणस्तर कायम राख्नु पर्छ ।

(३) बीउ बिक्रीमा गई सकेपछि त्यसको गुणस्तर सम्बन्धी सम्पूर्ण जिम्मेवारी ट्याग लगाउने उत्पादक वा बिक्रेताले नै लिनु पर्छ ।

(४) यथार्थ सङ्केतपत्र पद्धतिमा बीउ आलुका देहाय बमोजिमका पाँचवटा स्तरहरू हुनेछन् :-

क. प्रजनन् बीउः(अ)यसै खण्डको उप-खण्ड (इ) मा उल्लिखित उच्चस्तरका प्राविधिक जनशक्तिको प्रत्यक्ष रेखदेख र नियन्त्रणमा शीसा तथा जालीघर भित्र भाइरस निराकरण गरी तन्तु प्रजनन प्रविधिबाट उत्पादित पूर्व मूल (प्रि-बेसिक) बीउलाई आलुको प्रजनन बीउ भनिन्छ ।र यस्तोबीउ उत्पादन र प्रशोधन भैसकेपछि भण्डारण गर्नु अघि बीउ उत्पादनमा संलग्न प्रजनक, सम्बन्धित संस्थाको प्रमुख वा निजले खटाएको प्रतिनिधि, र बीउ प्रमाणीकरण निकायका प्रतिनिधि सम्मिलित समूहले अनुसूचि - १ मा उल्लिखित ढाँचा अनुसारको फाराममा संयुक्त रुपमा प्रमाणित गर्नु पर्छ ।(आ) यथार्थ सङ्केतपत्र पद्दतिमाआलुको पूर्व मूल बीउ उत्पादन गर्ने संरचना भएको र त्यस्तो बीउ उत्पादन गर्ने अनुमति लिएको संस्था वा कम्पनीले आलुको प्रजनन् बीउ उत्पादन गर्न पाउने छन् ।

(इ) आलुको पूर्व मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमति लिने विधि र प्रक्रिया अन्य बालीको जातीय विकास तथा सम्वर्द्धनको लागि अनुमति लिने प्रक्रिया सरह हुनेछ, तर पूर्व मूलबीउ उत्पादन गर्नको लागि आबश्यक पर्ने जनशक्तिको हकमा कम्तिमा एकजनाबायोटेक्नोलोजीमा स्नातक गरेको वा कृषिमा स्नातक गरी तन्तु प्रजनन् विषयमा तालिम प्राप्त गरेको वा कुनै संगठित संस्थामा वैज्ञानिक वा अधिकृतको हैसियतले तन्तु प्रजनन् विषयमा न्यूनतम तीनवर्ष काम गरेको अनुभवी पूर्णकालीन जनशक्तिको व्यवस्था गरेको हुनु पर्छ ।

(ई) अन्य बालीको जस्तै आलुको प्रजनन् बीउ पनि आनुवंशिक हिसावले शतप्रतिशतशुद्धहुनु पर्छ।

(ख) स्रोत बीउः (अ) स्रोत बीउको स्तर प्रमाणीकरण पद्दतिको मूल बीउ सरह अर्थात आलुको प्रजनन् बीउबाट उत्पादित पहिलो पुस्ता (बेसिक १) सरह हुनेछ र बीउको गुणस्तर सम्बन्धी अन्य कुराहरू मूल बीउ सरह नै हुनु पर्नेछ ।

(आ) पूर्व मूल बीउ वा मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायले यथार्थ सङ्केतपत्र पद्दति अनुसार उत्पादित प्रजनन् बीउ प्राप्त गरी आलुको स्रोत बीउ उत्पादन गर्न सक्ने छन् ।

(इ) अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायमा कार्यरत आलु बाली विशेषज्ञहरूकोरेखदेखमा स्रोत बीउको उत्पादन गर्नु पर्नेछ ।

(ग) लेवल प्रथमबीउः(अ) लेवल प्रथम बीउको स्तर प्रमाणीकरण पद्दतिको प्रमाणित प्रथम(बेसिक २) सरह हुनेछ र बीउको उत्पादन र गुणस्तर सम्बन्धी अन्य कुराहरू प्रमाणित प्रथम बीउ सरह नै हुनु पर्नेछ ।

(आ) पूर्व मूल बीउ वा मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायले यथार्थ सङ्केतपत्र पद्दति अनुसार उत्पादित स्रोत बीउ प्राप्त गरी लेवलप्रथमबीउ उत्पादन गर्न सक्ने छन् ।

(इ) अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायमा कार्यरत आलु बालीविशेषज्ञहरूकोरेखदेखमा लेवल प्रथम बीउको उत्पादन गरिनेछ ।

(घ) **लेवल द्वितीयबीउः**(अ) लेवल द्वितीय बीउको स्तर प्रमाणीकरण पद्दतिको प्रमाणित द्वितीय(बेसिक ३) सरह हुनेछ र बीउको उत्पादन र गुणस्तर सम्बन्धी अन्य कुराहरू प्रमाणित द्वितीयबीउ सरह नै हुनु पर्नेछ ।

(आ) पूर्व मूल बीउ वा मूल बीउ उत्पादन गर्ने अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायले यथार्थ सङ्केतपत्र पद्दति अनुसार उत्पादित लेवलप्रथम बीउ प्राप्त गरी लेवलद्वितीयबीउ उत्पादन गर्न सक्ने छन् ।

(इ) अनुमति लिएकाव्यक्ति,संघ,संस्थावानिकायमा कार्यरत आलु बालीविशेषज्ञहरूकोरेखदेखमा लेवल प्रथम बीउको उत्पादन गरिनेछ ।

(ङ)उन्नत बीउः(अ) प्रमाणितद्वितीय वा लेवल द्वितीयको बीज बृद्धि गरी उत्पादित बीउ या बीयाँबाट उत्पादन गरिएको पहिलो पुस्ताको ट्युवर(सिडलिङ टयुवर)बाट उत्पादित बीउआलुलाई उन्नत बीउ भनिन्छ ।

(आ) विशेष परिस्थितिमा प्रमाणित प्रथम, लेवल प्रथम, मूल, वा स्रोत बीउबाट समेत उन्नत बीउको उत्पादन गर्न सकिन्छ ।

(इ) उन्नत बीउको प्रयोग व्यवसायिक आलु उत्पादनमा गरिनेछ ।

(५) उप-दफा (४) मा उल्लिखित प्रजनन् बीउ, स्रोत बीउ, लेवलप्रथम बीउ, लेवलद्वितीयबीउ, र उन्नत बीउ राखिएको भाँडोमा अनुसूचि - १२मा दिइए अनुसारको ढाँचा र विवरण बमोजिमका भिन्दाभिन्दै ट्याग लगाउनु पर्नेछ ।

६४. <u>प्रजनन बीउ आलु उत्पादन गर्ने विधिः</u> (१) प्रजनन वा पूर्व मूल (प्रि-बेसिक) बीउको उत्पादन शीसा तथा जालीघर भित्र तन्तु प्रजनन प्रविधिबाट गर्नु पर्छ ।

(२) आलुको पूर्व मूल बीउ आलु बालीमा लाग्ने पातदोब्रे भाईरस (PLRV), पि.भि.एस. (PVS), पि.भि.ए. (PVA), पि.भि.एक्स (PVX), पि.भि.वाई. (PVY), र पि.भि.एम. (PVM) गरी प्रमुख छ थरिका भाईरसबाट मुक्त हुनु पर्छ ।

(३) पूर्व मूल बीउलाईभाईरसमुक्त बनाउन मेरिष्टेम एक्साईज, केमो, थर्मो, इलेक्ट्रो र क्रायो थेरापी जस्ता विधिको प्रयोग गरी सूचक बिरुवा, सेरोलोजिक जाँच (ELISA) तथा मलिकुलर (PCR) विधिबाट परीक्षण गर्न सकिन्छ ।

(४) एम.एस. मिडियामा भाइरस मुक्त मेरिष्टेमको सवकल्चर गरी एक आख्ले कटिङ् (Singlenode cutting)लाई २४+२ डिग्री सेल्सियस तापक्रम र२००० लक्स प्रकाशमा प्रति दिन १६ घण्टा राख्दा आलुका सुक्ष्म बिरुवाहरू उत्पादन गर्न तीनदेखि छ हप्तासम्म लाग्ने गर्छ ।

(५) उप-दफा (४) माउल्लिखित विधिको उपयोग गरीउत्पादन गरिएका एक आँख्ले बिरुवाहरूलाई आवश्यकताअनुसार पुनः प्रशारण गरी पूर्व मूलबीउ उत्पादन गर्न शीसा वा जाली घरमा रोप्नु पर्छ ।

(६) अनुसूचि-१ मा दिइएको ढाँचामा प्रजनन बीउको रूपमा रहेको पूर्व-मूलबीउको प्रमाणीकरण उत्पादन चक्र, निरीक्षण, अनुगमन र मूल्याङ्कनको आधारमा गरिनेछ, तर प्रमाणीकरणको ट्याग लगाउने कार्य नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्मा कार्यरत सम्बन्धित बाली प्रजनकद्वारा गरिनेछ ।

(७) निजी क्षेत्रले पनि पूर्व मूलबीउ उत्पादन गर्न सक्नेछन्, तर त्यस्को लागि केन्द्रबाट पूर्व मूलबीउ उत्पादन गर्ने अनुमति लिनु पर्नेछ ।

(८) तन्तु प्रजनन् प्रयोगशाला सन्चालन गरी पूर्व मूलबीउ उत्पादन गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था, वा कम्पनीले आफूसंग भएको पूर्वाधार, संरचना, र जनशक्ति विवरण खुलाई जातीय विकास तथा सम्बर्द्धनको लागि दिने ढाँचाको निवेदन केन्द्रमा दिनु पर्नेछ ।

(९) केन्द्रले सो निवेदन आवश्यक छानवीन, अनुगमन, निरीक्षणको लागि नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्मा पठाउनेछ ।

(१०) नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्ले आवश्यक छानवीन, अनुगमन, तथा निरीक्षण गरी ठोस राय सुझाव सहितको प्रतिवेदन केन्द्रमा बुझाउनु पर्नेछ र त्यसैको आधारमा केन्द्रले अनुमति प्रदान गर्ने वा नगर्ने निर्णय लिनेछ ।

६५. <u>बीउ आलु प्रमाणीकरण विधिः</u>(१) बीउ आलु उत्पादन गरी प्रमाणीकरण गराउन चाहने व्यक्ति, संस्था, वा कम्पनीले अनुसूचि-४ को ढाँचामा बीउ प्रमाणीकरण निकायमा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) बीउ प्रमाणीकरण निकायले प्राप्त निवेदन उपर कारवाही गरी स्वीकृत वा अस्वीकृत गर्नु पर्नेछ ।

(३) प्रमाणीकरणको लागि स्वीकृत भएको निवेदनको हकमा खेत निरीक्षणको तालिका तयार गरी एक प्रति सम्बन्धित बीउ उत्पादकलाई र एक प्रति बाली निरीक्षकलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) बाली निरीक्षकले उप-दफा (३) बमोजिम तयार गरिएको समय तालिका अनुसार अनुसूचि-५ को बुँदा नं २, ३, र ४ मा उल्लिखित कुराहरूको अधिनमा रही खडा बाली निरीक्षण गर्नु पर्नेछ ।

(५) बीउ आलु लगाइएको खेतकोअध्ययनको लागि निम्नानुसार आँकडा लिई हरेक आँकडामा तोकिएको संख्यामा बोट बिरुवा तथा खन्ने बेलामा दानाहरूको छनौट गर्नु पर्छ :

क्षेत्रफल	**आँकडा संख्या**	**प्रति आँकडामा निरीक्षण गर्नु पर्ने संख्या**	
		खडा बोट बिरुवा	खन्ने बेलामा दाना
२ हेक्टरसम्म	५	१००	१००
२ देखि ४ हेक्टरसम्म	६	१००	१००
४ देखि ६ हेक्टरसम्म	७	१००	१००
६ देखि ८ हेक्टरसम्म	८	१००	१००
८ देखि १० हेक्टरसम्म	९	१००	१००
१० हेक्टरभन्दा माथि	१०	१००	१००

(६) खेत निरीक्षण र आलु दाना निरीक्षणबाट न्यूनतम् स्तरभन्दा माथि रहेको बीउलाई प्रमाणीकरण गरी ट्याग लगाइनेछ ।

परिच्छेद-७
बीउ आलुका विशेष स्तरहरू

६६. **बीउ आलुको श्रेणी बिभाजनः**(१) प्रजनन् र अन्य सबै स्तरका बीउ आलुको तौलको आधारमा निम्नानुसारको श्रेणी कायम गरिनेछ :-

बीउ आलुको स्तर	**प्रति दानाको तौल (ग्राममा)**			
	पहिलो श्रेणी	दोस्रो श्रेणी	तेस्रो श्रेणी	चौथो श्रेणी
प्रजनन् बीउ	५ भन्दा बढी	१-५ सम्म	०.५-१ सम्म	०.२-०.५ सम्म
मुल, प्रमाणित प्रथम, प्रमाणित द्वितीय, र उन्नत बीउ आलु	२५-५० सम्म	१५-२५ सम्म	५०-१०० सम्म	-
सिडलिंग ट्युवर (प्रमाणित द्वितीय)	१०-२० सम्म	५-१० सम्म	५ भन्दा कम र २० भन्दा बढी	-

(२) तोकिएको रेन्जभन्दा बाहिरको तौल भएका दानालाई बीउ आलुको रुपमा प्रयोग गरिने छैन ।

६७. **बीउ आलुको खेतको स्तरः**(१) बीउआलु उत्पादनगरिनेखेतदेखि अर्कोजातलगाएकोखेतसम्मवा जातीयशुद्धतानभएको उही जातलगाएकोखेतसम्मको पृथकता दूरीपाँच मीटर कायम गर्नु पर्नेछ ।

(२) बीउ आलु लगाएको खेतदेखि गोदामसम्म कम्तिमा चार पटक निरीक्षण गर्नु पर्छ ।

क. पहिलोनिरीक्षणआलु रोपेको ४०-५० दिनमा गर्नु पर्छजति बेला बोटको उचाई करिव १०-१५ सेन्टिमीटरभएको हुन्छ ।

ख. दोस्रो निरीक्षण पहिलोनिरीक्षण गरेको २० दिनपछि गर्नु पर्छ ।

ग. तेस्रो निरीक्षण आलु खन्नेबेलामा गर्नु पर्छ ।

घ. चौथो निरीक्षण आलुको भण्डारणमा गर्नु पर्छ ।

(३) उप-दफा (२) मा उल्लेख गरिएको अतिरिक्त, विशेष गरी भण्डारणको समयमा, बीउ आलुको थप निरीक्षण गर्न सकिन्छ ।

(४) बाली निरीक्षकले पहिलो र दोस्रो खेत निरीक्षणको क्रममा अनुसूचि-१३ तथा तेस्रो र चौथो निरीक्षणको क्रममा अनुसूचि-१४बमोजिमका फारामहरू भर्नु पर्छ ।

(५) निरीक्षणको क्रममा बाली निरीक्षकले निम्न अनुसारका जानकारीहरू लिई फाराममा उल्लेख गर्नु पर्छ :-

क. पुरै प्लटको अवस्था ।
ख. बोट गन्ती गरी टिप्नुपर्ने विवरणहरू ।
ग. आलुको दाना नमूना लिएर टिप्नुपर्ने विवरणहरू ।

(६) खडाबालीमा बेजात बोट र रोगी बोटको अधिकतम् प्रतिशत निम्नानुसार तोकिएको छ ।

क.सं.	**विवरण**	**फिल्ड निरीक्षण**	**बोटको प्रतिशत अधिकतम्**			
			प्रजनन बीउ	मूल बीउ	प्रमाणित बीउ	
					प्रथम पुस्ता	दोस्रो पुस्ता
१	जातीय मिश्रण तथा नाभो बिरुवा	दोस्रो	०	०.०५	०.०५	०.१
२	आलुको पात दोब्रे भाईरस(PLRV)	जुनसुकै वखत	०	०.५	०.७५	१
३	कडा मोज्याक वा पि.भि.वाई. (PVY)	जुनसुकै वखत	०	०.५	०.७५	१
४	नरम मोज्याइकवा आलुका भाईरस एक्स, ए, एम, एस (PVX, PVA, PVM & PVS)	जुनसुकै वखत	०	१	२	३
५	जम्मा भाईरस, सबै मिलाएर	जुनसुकै वखत	०	१	२	३
६	ब्याक्टेरियल विल्ट *(Ralstonia solanacerarum)*	दोस्रो	०	०	०	३ विरूवा प्रति हे.
७	फ्युजारियम विल्ट *(Fusarium oxysporum)*	पहिलो र दोस्रो	०	०.२	०.५	१
८	कालो फेंद **कुहिने** *(Erwinia spp.)*	पहिलो र दोस्रो	०	०.२	०.५	१
९	भर्टिसिलियम विल्ट *(Verticillium spp. Dahliae)*	पहिलो र दोस्रो	०	१	२	३
१०	राईजोक्टोनिया वा कालो खोष्टे *(Rhizoctonia solani)*	पहिलो र दोस्रो	०	४	५	५
११	डढुवा *(Phytophthora infestans)*	चौथो	०	डढुवा रोग देखिएमा तुरुन्त बोटहरू हटाउनु पर्छ ।		

(७) आलुमा लाग्ने भाइरसजन्य रोगको हकमा पहिलो र दोस्रो निरीक्षणका क्रममा जुन निरीक्षणमा बढी भाईरस देखिन्छ त्यही पटकको रोगी बोट प्रतिशतलाई अनुमतिको सीमा मान्नुपर्छ ।

(८) ब्याक्टेरियल वील्ट रोग देखिएको क्षेत्रमा रोगी बोट तथा वरिपरिका अरू बोटहरू, आलुका दानालगायत बिरुवाका सबै भागहरू हटाएको हुनु पर्छ ।

६८. **<u>बीउ आलुका दानाको न्यूनतम् गुणस्तरः</u>**(१) आलु खन्ने, भण्डारण गर्ने, तथा भण्डारण पश्चातको निरीक्षणमा बीउआलुका दानाको न्यूनतम् स्तर हेरिनेछ ।

(२) आलुका दानाको न्यूनतम् स्तर देहाय बमोजिम तोकिएको छ :-

क.सं.	**विवरण**	**दानाको संख्या प्रतिशत अधिकतम्**			
		प्रजनन बीउ	मुलबीउ	प्रमाणित बीउ	
				प्रथमपुस्ता	दोस्रोपुस्ता
१	डढुवा रोगको कारणले दाना कुहिएको *(Phytophthora infestans* affected tuber)	०	१.०	१.०	१.०
२	सुख्खा सडन*(Fusarium caeruleum)*	०	१.०	१.०	१.०
३	भिजेको सडन*(Sclerotium rolfsi)*	०	३.०	३.०	३.०
४	गिलो सडन *(Erwinia spp.)*	०	०	०	०.२
५	खैरो पिपचक्के *(Ralstonia solanacearum)*	०	०	०	०
६	ऐजेरु *(Synchytrium endobioticum)*	०	०	०	०
७	धुले दाद *(Spiongospora subterranea)*	०	०.५	१	२
८	साधारण दाद*(Streptomyces scabies)*	०	०.५	१.०	२.०
९	कालो खोष्टे*(Rhizoctonia solani)*	०	१.०	२.०	३.०
१०	कुल जम्मा रोगकोप्रकोप *(Total disease incidence)*	०	३.०	४.०	५.०
११	आलुका कुरुप दाना	०	०.५	१.०	१.०

१२	भौतिकरुपमा खराब भएकादाना	०	०.५	१.०	१.०
१३	जातीय मिश्रण	०	०	०	१.०
१४	अन्य वस्तुको मिसावट	०	०.५	०.५	१.०
१५	चाउरिएका दाना	०	१.०	४.०	४.०

(३) यदि कुनै बीउको लटमा एउटा मात्र बीउ आलुको दानामा उप-दफा (२) मा दिइएको तालिकाको क्रमसंख्या १, २, ३, ७, ८, ९ मा उल्लिखित रोगको संक्रमण देखियो भने त्यो लटको सम्पूर्ण बीउ उचित विषादिले उपचार गरेपछि मात्र प्रमाणीकरण गरिनेछ, तर ती रोगको संक्रमित दानाको संख्या माथि उल्लिखित मापदण्डभन्दा बढी पाइयो भने विषादिले उपचार गरे पनि प्रमाणीकरण गरिने छैन ।

(४) बीउ आलुको दानाको सतहमा दस प्रतिशत वा सोभन्दा बढी कालो खोष्टे रोगको दाग भएमा सो रोगको संक्रमण भएको मानिनेछ र त्यस्ता दानाको संख्याबीउको कुनै लटमा तालिकामा दिइएको मापदण्डभन्दा बढी देखिएमा सो लटमा रहेको बीउलाई तोकिएको विषादिले उपचार गरेको खण्डमा प्रमाणितगर्न सकिनेछ ।

(५) कुल जम्मा रोगको प्रकोपको लागि तोकिएको सीमाभन्दा बढी रोग लागेका दानाको प्रतिशतलाई मानिनेछ ।

६९. आलु बियाँ को न्यूनतम् गुणस्तरः(१) सिडलिंग ट्यूवर उत्पादन गर्न प्रयोग हुने बियाँको प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त गुणस्तरको न्यूनतम् हद देहायबमोजिम हुनेछ :-

विवरण	परीमाण
भौतिक शुद्धता न्यूनतम् (प्रतिशत)	९८
निष्कृय पदार्थ अधिकतम् (प्रतिशत)	२
उम्रनेशक्ति न्यूनतम् (प्रतिशत)	८०
चिस्यान अधिकतम् (प्रतिशत)	७

७०. उन्नत बीउ आलुको न्यूनतम् गुणस्तरःउन्नत बीउ आलुको न्यूनतम स्तर तोकिएकाविषयमा तोकिए बमोजिम र नतोकिएका विषयमा प्रमाणित द्वितीय बीउ आलु सरह हुनेछ ।

अनुसूची-१

(दफा ५ को उपदफा (२) क. (आ) संग सम्बन्धित)

<u>प्रजनन् बीउ प्रमाणीकरण</u>

क.सं.	उत्पादन स्थल	बाली	जात	बीउको				कैफियत
				लट नं.	परिमाण	राखिएको भाँडो र संख्या	गुणस्तर सम्बन्धी विवरण	

नामः

बालीप्रजनक

नामः

बाली अनुसन्धान

कार्यक्रम/संस्था

प्रमुख/प्रतिनिधि

नामः

प्रतिनिधि, बी.बि.गु.नि.के./

क्षे.बी.बि.प्र.............

स्थानः

मितिः

अनुसूची-२

(दफा ५ को उपदफा (३)संग सम्बन्धित)

प्रमाणीकरण पद्दतिमा बिभिन्न स्तरका बीउ बिजनमा लगाइने ट्यागको ढाँचा र विवरण

१. आकार

ट्यागकोलम्बाई: १३.५से.मी. र चौडाई: ८.५से.मी. हुनेछ ।

२. ट्याग बनाउने सामग्री

कुनैमैनलगाएकोकागज, प्लाष्टिकलगाएकोकागजवाकपडालगाएकोकागजकोबलियो टिकाउसामग्रीलेबनेको।

३. रङ र विवरण

क)प्रजनन बीउः काठ रङको खैरो पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

प्रजनन् बीउ

बाली: .....

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : .... **सिफारिश गरिएको क्षेत्र:**

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परिक्षणमिति : ....

बीउको गुणस्तर

शुद्धबीउ : .... % उमारशक्ति : .... %

चिस्यान: .... % **बीउको तौल:** ....

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

बीउ उत्पादनगर्ने वा निस्सा लगाउने संस्थाको

नाम : .... ठेगाना : ....

प्रजनकको नाम : .... पद : ....

हस्ताक्षर : .... मिति : ....

बीउ उत्पादनगर्नेसंस्थाकोछाप :

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परीक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ । बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

ख) मूलबीउ:सेतो पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

मूल बीउ

बाली: ...

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : .... **सिफारिश गरिएको क्षेत्र:**

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परीक्षणमिति : ....

बीउको न्यूनतमस्तर

शुद्धबीउ (कम्तिमा) : .... % उमारशक्ति (कम्तिमा) : .... %

चिस्यान (बढीमा): .... %

अन्य बालीको बीउ/केजी (बढीमा):.....

पहिचानमा आउनसक्ने बेजातको बीउ/केजी (बढीमा)....।

झारपातको बीउ/केजी (बढीमा).

तौल: ....

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

बीउ उत्पादन गर्नेको:

नाम:

ठेगाना:

छाप वा लोगो:

प्रमाणित गर्नेको:

दस्तखत:

नाम:

कार्यालय:

नेपाल सरकार

कृषि विकास मन्त्रालय

बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र

हरिहरभवन, ललितपुर

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परीक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ । बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

ग) प्रमाणित बीउ: सेतोपृष्ठभूमिमानीलो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको र निस्साकोएककिनारामानीलो धर्सा (ब्याण्ड) भएको ।

प्रमाणित बीउ

बाली: ...

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : ....**सिफारिश गरिएको क्षेत्र:**

बीउको न्यूनतमस्तर

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परीक्षणमिति : ....

शुद्धबीउ (कम्तिमा) : .... % उमारशक्ति (कम्तिमा) : .... %

चिस्यान (बढीमा) : .... % अन्य बालीको बीउ/केजी (बढीमा):.....

तौल: .... पहिचानमा आउनसक्ने बेजातको बीउ/केजी (बढीमा)....।

झारपातको बीउ/केजी (बढीमा)........

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

बीउ उत्पादन गर्नेको:
नाम:
ठेगाना:
छाप वा लोगो:

प्रमाणित गर्नेको:
दस्तखत:
नाम:
कार्यालय:
मिति:

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र
हरिहरभवन, ललितपुर

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परीक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ । बीउको पनः परीक्षण गर्दा गणस्तर उपयक्त पाइएमा पनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

घ) उन्नत बीउ: पहेँलो पृष्ठभूमिमाकालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

उन्नत बीउ

बाली:...

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : .... **सिफारिश गरिएको क्षेत्र:**

बीउको न्यूनतमस्तर

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परीक्षणमिति : ....

शुद्धबीउ (कम्तिमा) : .... % उमारशक्ति (कम्तिमा) : .... %

चिस्यान (बढीमा): .... %

तौल: ....

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

बीउ उत्पादन गर्नेको:
नाम:
ठेगाना:
छाप वा लोगो:

बीउ प्राविधिकको
दस्तखत:
नाम:
मिति:

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परीक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ । बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

अनुसूची-३

(दफा ६ को उपदफा (५)संग सम्बन्धित)

<u>यथार्थ सङ्केतपत्र पद्दतिमा बिभिन्न स्तरका बीउ बिजनमा लगाइने ट्यागको ढाँचा र विवरण</u>

१. आकार

ट्यागकोलम्बाई: १३.५से.मी. र चौडाई: ८.५से.मी. हुनेछ ।

२. ट्याग बनाउने सामग्री

कुनैमैनलगाएकोकागज, प्लाष्टिकलगाएकोकागजवाकपडालगाएकोकागजकोबलियो टिकाउसामग्रीलेबनेको।

३. रङ र विवरण

क) प्रजनन बीउ: काठ रङको खैरो पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

प्रजनन् बीउ
बाली...

ट्यागनं. : ....   जात : ....
लटनं. : ....   **सिफारिश गरिएको क्षेत्र:**
उत्पादन वर्ष : ....   बीउ परीक्षणमिति : ....
बीउको गुणस्तर
शुद्धबीउ : .... %   उमारशक्ति : .... %
चिस्यान: .... %   **बीउको तौल:** ....

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

बीउ उत्पादनगर्ने वा निस्सा लगाउने संस्थाको
नाम : ....   ठेगाना : ....
प्रजननको नाम : ....   पद : ....
हस्ताक्षर : ....   मिति : ....
बीउ उत्पादनगर्नेसंस्थाकोछाप :

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परीक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ ।
बीउको पुन: परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुन: ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

ख) स्रोत बीउ: सेतो रङकोपृष्ठभूमिमाकालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

स्रोत बीउ
बाली...

ट्यागनं. : ....   जात : ....
लटनं. : ....   **सिफारिश गरिएको क्षेत्र:**
उत्पादन वर्ष : ....   बीउ परीक्षणमिति : ......
बीउको गुणस्तर
शुद्धबीउ (कम्तिमा): .... %   उमारशक्ति (कम्तिमा): .... %
चिस्यान (बढीमा): .... %   अन्य बालीको बीउ/केजी (बढीमा):....
पहिचानमा आउनसक्ने बेजातको बीउ/केजी (बढीमा)....
झारपातको बीउ/केजी (बढीमा)......
बीउको तौल: ....

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

बीउ उत्पादनगर्ने वा निस्सा लगाउने संस्थाको   बीउ प्राविधिकको
नाम : ....   दस्तखत:
ठेगाना: ....   नाम:
छाप वा लोगो :   मिति:

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परीक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ ।
बीउको पुन: परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुन: ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

ग) लेवल बीउःसेतोपृष्ठभूमिमानीलो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको र निस्साको एक किनारामा नीलो रङको धर्सा (ब्याण्ड) भएको ।

लेवल बीउ

बाली...

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : .... **सिफारिश गरिएको क्षेत्रः** [ ]

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परीक्षणमिति : ....

बीउको गुणस्तर

शुद्धबीउ (कम्तिमा): .... % उमारशक्ति (कम्तिमा): .... %

चिस्यान (बढीमा): .... % अन्य वालीको वीउ/केजी (बढीमा).....

पहिचानमा आउनसक्ने बेजातको वीउ/केजी (बढीमा)....

झारपातको वीउ/केजी (बढीमा)......

बीउको तौलः ....

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

बीउ उत्पादनगर्ने वा निस्सा लगाउने संस्थाको

नाम : ....

ठेगाना: ....

छाप वा लोगो :

बीउ प्राविधिकको

दस्तखत :

नाम :

मिति :

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परीक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ । बीउको पन: परीक्षण गर्दा ग'णस्तर उपयक्त पाइएमा पन: ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

घ) उन्नत बीउः पहँलो पृष्ठभूमिमाकालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

उन्नत बीउ

बाली:...

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : .... **सिफारिश गरिएको क्षेत्रः** [ ]

बीउको न्यूनतमस्तर

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परीक्षणमिति : ....

शुद्धबीउ (कम्तिमा) : .... % उमारशक्ति (कम्तिमा) : .... %

चिस्यान (बढीमा): .... %

तौलः ....

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

बीउ उत्पादन गर्ने वा निस्सा लगाउने संस्थाको

नामः

ठेगानाः

छाप वा लोगोः

बीउ प्राविधिकको

दस्तखतः

नामः

मितिः

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परीक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ । बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

अनुसूची-४

(दफा ७ को उपदफा (१)संग सम्बन्धित)

बीउ प्रमाणीकरणका लागिदिनु पर्ने बीउ बाली खेत निरीक्षण पूर्व जानकारी फाराम

श्री प्रमुखज्यू,

....

....

महाशय,

मैले/हामीले बीउ बिजन ऐन, २०४५ र बीउ बिजन नियमावली, २०६९को परिधि भित्र रही बीउ प्रमाणीकरण गर्ने उद्देश्य राखी बीउ बाली लगाएको हुँदा निम्नबमोजिमको विववरणसहित यसै निर्देशिकामा बाली अनुसार निरीक्षणको लागि निर्धारण गरिएको अवस्थामा आई बीउ बाली खेत निरीक्षण गरी दिनु यो निवेदन पेश गरेको छु/गरेका छौं ।

बीउ उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम	ठेगाना	बाली	जात	जम्मा क्षेत्रफल (हे)	खेतको सङ्ख्या (प्लट/ब्लक) +	बीउको स्रोत	स्रोत बीउको स्तर	स्रोत बीउको निस्साको विवरण++	बीउ छरेको वा रोपेको मिति	योभन्दा अघि सो खेतमा लागेको बाली	पृकता दूरी (मिटर)

नोटः + बिभिन्न टुक्रा भएको खेतमा एउटै जात लगाइएको भए एक प्लटदेखि अर्को प्लटसम्मको दूरी ५० मिटरभन्दा बढी नभएको ।

++ प्रयोग गरिएको बीउको बोरामा लगाइएको प्रमाणीकरणका सबै ट्याग/प्रजनन् बीउको हकमा प्रजनन्कर्ताले लगाएको ट्याग, बीउ खरीद गरेको वील, बीउ प्याकगरेको भाँडो ।

फार्मको नक्सा र स्थान

उत्तर
⇧

बीउ उत्पादकले पालना गर्नु पर्ने कुराहरू

१. नजिकको गाउँ, जाने बाटो तथानजिकको कुनै घरको ठेगाना दिनुपर्नेछ जहाँ बाली निरीक्षकले आवश्यक विवरण लिन या निरीक्षण प्रतिवेदन छाड्न सकोस् ।

२. पानीको निकास, सिँचाई, कुलो, बाटो, खेत, घर र जग्गाको चौहद्दी देखाउनुहोस् ।

३. कच्ची बाटो, ग्राबेल वा पीच खुलाउनुहोस् ।

४. खेतको नम्बर दिनुहोस् १, २, ३, ...।

निवेदन दिने व्यक्ति वा संस्थाको

नाम :

दस्तखत :

ठेगानाः

फोन नं.:

मिति :

……
……………………

बीउ प्रमाणीकरण निकायले भर्नुपर्ने फाराम

१. खेत निरीक्षण गरिएको पटक (खेत निरीक्षण प्रतिवेदन संलग्न गर्ने)

२. बीउ बाली खेत निरीक्षण गरेको मिति :

३. बीउ विश्लेषण प्रतिवेदन प्रति पेश गर्ने

४. बीउ प्रमाणीकरण गरेको विवरण

ट्याग सङ्ख्या :

जारी गरिएको मिति :

जारी गर्ने व्यक्ति :

अनुसूची-५
(दफा १० को उप-दफा (१) संग सम्बन्धित)
<u>बीउबाली खेत निरीक्षणविधि</u>

१. समय तालिका तयार गर्ने

बीउप्रमाणीकरणकोलागि तोकिएका बालीनिरीक्षकलेबाली, जात, बीउ छरेको मिति, र बाली पाक्ने समयको आधारमा आफ्नोक्षेत्रभित्रपर्नेस्थानरखेतको निरीक्षणगर्नसमयतलिकातयारगरी सोकोजानकारी सम्बन्धित कार्यालय,बीउउत्पादक, र निजलाई बीउ बाली खेत निरीक्षणको लागि तोक्ने निकायलाई दिनुपर्छ।

२. बीउबालीखेतनिरीक्षणगर्नजाने

बीउ बाली खेत निरीक्षणमा जाने बाली निरीक्षकले निम्न सामग्री आफैसंग लिई जानु पर्नेछ :-

क. खेतनिरीक्षणमा प्रयोग हुनेफारामहरू
ख. बीउउत्पादककोखेतकोनक्शारठेगाना
ग. उत्पादकद्वारा पेश हुन आएको निरीक्षणगर्नजानेबीउ बालीकोन्युनतम्स्तरकोप्रतिलिपि
घ. निरीक्षणगर्नेबालीतथाजातकोजातीयपहिचानकोविवरण,मुख्यरोगतथाकीराको विवरणरत्यसकोनियन्त्रणसम्बन्धीविवरणहरू
ङ. हेण्डकाउण्टर,पकेटलेन्स,झोला
च. कागज,पेन्सिल,खाम,कार्वनपेपर,डटपेन,नोटबुक,क्लिपबोर्ड,क्यालकुलेटर,आदि।

३. निरीक्षणका क्रममाहेर्नुपर्नेकुराहरू

क. बालीको जात, बीउको स्रोत, स्रोत बीउको स्तर (निस्सा सहित)
ख. खेतमा लगाइएको अघिल्लो बालीको जानकारी
ग. बालीकाअरुजातविचकोपृथकता दूरी
घ. बीउ बालीको अवस्था र खेतको सरसफाई
ग. जातीय तथा भौतिक शुद्धतामा प्रभाव पार्ने कुराहरू
घ. हानीकारक झारपातहरू
ङ. रोग र कीराको प्रकोप (विशेषगरी बीउबाट सर्ने किसिमका निषेधित रोग)

४.निरीक्षणगर्नुपर्नेसमयरपटक

बालीअनुसारबीउ प्रमाणीकरणकोन्युनतम्स्तरमाउल्लेखभए बमोजिम हुनेछ।

५. निरीक्षणगर्दाअपनाउनुपर्नेकार्यहरू

खेतमाभएकोसम्पूर्णबोट/बालाएक/एकगरीजाँच्नसम्भवहुँदैन।त्यसैले, आँकडाछनौट गरी आंकडा भित्र परेका बाला वा बोटको अध्ययन गर्नु पर्ने हुन्छ । आँकडा लिंदा सकेसम्मपुराखेतघुमीबालीलाईप्रतिनिधित्व गर्नेठाउँहरूछान्नुपर्छ। यसरीठाउँछान्दाउपरोक्तठाउँभन्दाअन्यत्रवेजातकोबोट/बाला देखियोभने त्यसलाईआँकडामापार्नुहुदैन,तरआँकडालिएकोठाउँमाभेटाएकोलाई जनाउन बिसर्नुहुँदैन।

६. आँकडालिनेतथा बोट/बाला गणना गर्ने तरिका

क. बीउ बाली लगाइएको क्षेत्रफलको आधारमा अध्ययनको लागि निम्नानुसारको आँकडा संख्या आवश्यक पर्छ :

क्षेत्रफल	**आँकडा संख्या**
२हेक्टरसम्म	५
२ देखि ४ हेक्टर	६
४ देखि ६ हेक्टर	७
६ देखि ८ हेक्टर	८
८ देखि १० हेक्टर	९
१० हेक्टरभन्दा माथि	१०

ख. आँकडालिनएकमिटरलामोबाँसवानरकटकोलट्ठीप्रयोगगर्न सकिन्छ,तरलाईनमा लगाईएकोर बोटनै गन्तिगर्नसकिने अवस्था भएमाएक पाइलामा आउने बोट/बालागणनागरी कति पाइला हिंड्नु पर्छ हिसाव निकाल्नु पर्छ।

ग. एक वर्गमीटरभित्रखेतकोविभिन्नठाउँमा कम्तीमापाँचठाउँमाकति बोट/बालाआउनेरहेछहेर्नेरऔसतबोट/बालाहिसावगर्ने र त्यसैको आधारमा आफूलाई चाहिने जति बोट/बालाको लागि कति क्षेत्रफल चाहिन्छ पत्ता लगाउने ।जस्तै:एकवर्गमीटरमा५० औसतबोट/बालाआउँछरजाँच्नु पर्ने१०००बालारहेछभने त्यसलाई५०ले भाग गर्ने १०००/५०=२०वर्गमीटरलाई एकआँकडाबनाई बोट/बालाजाँच्नु पर्छ।

घ. बालीअनुसारएक आँकडामा कम्तिमानिम्नसंख्यामाबोट बिरुवालिनुपर्छ ।

धान,गहुँ,जौ,दलहन,तेलहनजस्ताबालीकोलागि	१०००बोट/बाला
रायो रकेराउ	५००बोट
बन्दा,काउली,भाण्टा,भेडेखुर्सानी,रामतोरीया,प्याज,गाँजर, खुर्सानी,सिमी,मकै,मुला,सलगम,गाजर,गोलभेडा	१००बोट
करेला,फर्सि,घिरौला,काक्रोरलहरेबाली	५०बोट

ङ. तोकिए अनुसारको बोट/बाला गणना गर्दान्युनतम्स्तरमादिइएअनुसार शुद्ध बोट/बाला तथा बेजात र अरुबालीको बोट,निषधित एवम् अन्य झारपातको बोट, बीउबाट फैलिने एवम् अन्य रोग/कीरालागेको बोटको संख्या उल्लेखगर्ने। बेजातकोबोट/बाला पहिचान गर्न सकिनेभएजातको नाउँनैलेख्नु पर्छ अन्यथा त्यसकोमोटामोटी विवरणलेख्ने,तरझारपातरअरूबालीकोनाउँ नै लेख्नुपर्छ ।कीरारोगकोपनिनाउँ नै लेख्नुपर्छ ।

च. चित्रमा उल्लिखित निम्न कुनै एक तरिका अपनाई खेतमा पस्ने र निस्कने । चित्रमा देखाइएको सानो वर्गाकारले आँकडा जनाउँछ ।

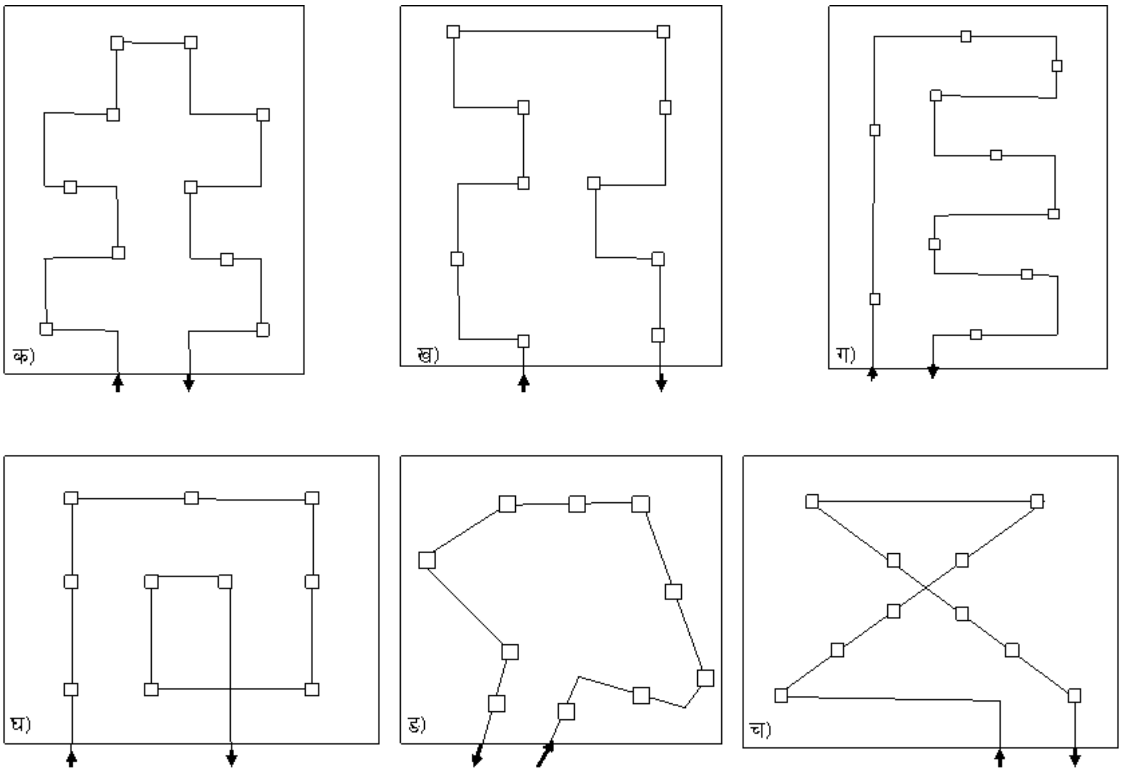

छ. बोट गनेर निरीक्षण गर्ने तरिका प्रयोग गर्दा एकै लाईनमा चाहिने जति बोट हेरे पनि हुन्छ, माथिको तरिकामा जस्तै २/३ लाईनमा हेरी एक आँकडा लिए पनि हुन्छ, सो बाली तथा खेतको बोटमा निर्भर पर्छ ।

ज. माथि उल्लिखित कुनै पनि तरिकाबाट चाहिने जति ठाउँमा आँकडाहरू लिने र त्यसको औसत निकाली न्युनतम्स्तरसंग दाँजेर हेर्ने । चाहिने स्तरमा भन्दा कुनै पनि विवरण दोब्बर छ भने

निस्कासन गर्ने तर दोब्बर छैन र कुनै विवरणको रगिङ्ग गरी वा अन्य प्रकारले स्तरमा आउन सक्ने भए पुनः औसत लिई स्तर निर्धारण गर्ने ।

७.बालीनिरीक्षणगर्दाध्यानदिनुपर्नेकुराहरू

क. सर्वप्रथम बीउ उत्पादन गरिने खेतदेखि अर्को जात, वा जातीय शुद्धता नभएको उही जात लगाएको अर्को खेतसम्मको पृथकता दूरी कायम गरिएको छ/छैन हेर्नु पर्छ ।

ख. निरीक्षण गर्ने खेतको बीउ बाली ढली आंकडा लिन नसक्ने अवस्थाको छ भने त्यस्तो खेतलाई निस्कासन गर्नु पर्छ तर केही भागमा मात्र ढलेको छ भने ढलेको जतिलाई छुट्याई नढलेकोबाट मात्र आंकडा लिनु पर्छ । यस्तो अवस्थामा ढलेको बाली छुट्टै भित्र्याउन लगाई खायनमा प्रयोग गर्न सुझाव दिनु पर्छ ।

ग. खेतमा आंकडा लिंदा मुख्य गरेर बेजात वा नाबो, अरु बाली, झारपात र निषेधितरोग (बीउबाट सर्ने) हरूमा बिशेष निगरानी राख्नु पर्छ ।

घ. बाली निरीक्षण गर्दा आँखाको लेवल बालाको टुप्पोमा पारी जाँच्नु पर्छ ताकि अग्लो र होचो बेजातहरू छुट्याउन सकियोस् । साथै,बिरुवाको अन्य बाह्य संरचनाको पनि अध्ययन गरिनु पर्छ ।

ङ. आँकडा लिंदा सकेसम्म सूर्यलाई पछाडि वा दायाँ बायाँ पारेर मात्र लिनुपर्छ ।

च. अन्तिम आँकडा लिंदा बेजातको बोट/बाला देखियो, तर बाली काटनेसमयसम्म पनि त्यस्तो बेजातको बीउ पाकी मिसिने सम्भावना छैन भने आँकडामा जनाउनु पर्दैन, तर बीउ उत्पादकलाई जानकारी दिई हटाउन लगाउनु पर्छ ।

छ. अरू बालीको बोट/बालामा पनि खण्ड च. मा उल्लिखित कुरा लागु हुनेछ । साथै, लगाएको बालीको बीउ साइजसंग मिल्ने र प्रशोधन क्रियाबाट पनि हटाउन नमिल्नेलाई बढी ध्यान पुऱ्याउनु पर्छ ।

ज. झारपातको सम्वन्धमा पनि खण्डच. र छ. कै कुरा लागु हुन्छ । यसमा प्रशोधन प्रक्रियाबाट हटाउन नसक्ने किसिमको बीउको साथै एक पटक खेतमा परेपछि निर्मूल पार्न गाह्रो पर्ने रोग तथा कीराको अल्टरनेट होस्ट र विषालु किसिमकाझारपातमा विशेष ध्यान दिनु पर्छ ।

८. बालीनिरीक्षणकोप्रतिवेदनफारामभर्ने

क. बालीको प्रथम खेत निरीक्षण गरी अनुसूची-६ अनुसारकोफाराम भरी बालीको अवस्था र सुझावहरू लेख्नु पर्छ । मकै बालीको दोस्रो निरीक्षणमा अनुसूची-७ मा भएको विवरणतथा सबै बालीको अन्तिम निरीक्षणमाअनुसूची-८बमोजिमकाफाराममाआँकडाको अध्ययनबाट प्राप्त विवरणहरूभरी मूल्याङ्कन गर्नु पर्छ ।

ख. फाराममा खेतको जति सक्यो पुरा विवरण दिनु पर्छ, सकेसम्म खाली छोड्नु हुँदैन ।

ग. बीउ प्रमाणीकरणको लागि दिईएको निवेदनमा उल्लेख गरीएको विवरण ठिक छ/छैन सो बुझ्ने र फाराममा लेख्ने गर्नु पर्छ ।

घ. कैफियत महलमा निरीक्षकले आफ्ना राय उल्लेख गर्नुपर्छ । बालीको अवस्था राम्रो छ भने के कारणले राम्रो हो जनाउने तथा नराम्रो भए (जस्तै झारपातको संख्या बढी, ठाउँ ठाउँमा बोट ढलेको, कीरा लागेको वा अन्य कुनै कारण) जनाई आबश्यक सुझाव दिनु पर्छ ।

ङ. बीउ बाली न्यूनतम्स्तरमा आउन सक्छ/सक्दैन उल्लेख गर्ने, यदि आउन सक्दैन भने कारणहरू जनाई दिनु पर्छ ।

च. अन्तिम निरीक्षणको क्रममा बाली न्यूनतम् स्तरमा आउन सक्ने देखिएन, तर रगिङ्ग पश्चात स्तर भित्र आउन सक्ने देखियो भने पुनः निरीक्षणको लागि दिईएको महलमा सुझावहरूलेखी दिनु पर्छ ।

छ. बीउ उत्पादक अथवा बीउ उत्पादकको प्रतिनिधि र बाली निरीक्षकको सहीछाप वा दस्तखत अति जरुरी हुने हुँदा निरीक्षण फारामहरूमा सो गर्ने गराउने गर्नु पर्छ ।

अनुसूची-६

(दफा १०को उप-दफा (४) संग सम्बन्धित)

<u>पहिलो बीउ बाली खेत निरीक्षणप्रतिवेदन फाराम</u>

खेतको नक्सा

उत्तर

क. बीउ उत्पादकको नाम : ....ठेगाना : ....

ख. बीउ उत्पादन सम्झौता गर्ने संस्था वा व्यक्तिको नाम : ....

ग. खेतको ठेगाना : ....

घ. सम्पूर्ण खेतको क्षेत्रफल : ....हे./ रो.

ङ. निरीक्षण गरेको क्षेत्रफल : .... हे./ रो.

च. निरीक्षण गरेको खेतको संख्या (प्लट/ ब्लकसमेत) : ....

छ. बालीको किसिम र जात : ....

ज. बालीको स्तर (मूल, प्रमाणित, स्रोत, लेबल, उन्नत) : .... बीउको स्रोत : ....स्रोत बीउको बोरामा लगाएको सङ्केतपत्र सङ्ख्या : .... बीउको लट सङ्ख्या/ अरू कुनै निस्सा : .....पृथकता दूरी : ...... मिटर, सोही खेतमा लगाइएको अघिल्लो बाली र जात : ....

झ. प्रयोग गरेको बीउको परिमाण : .... के.जी.

निरीक्षण मिति	**बालीको अवस्था र दिइएका सुझावहरू**	**दस्तखत**		**कैफियत**
		कृषक	**निरीक्षक**	

बालीको अन्तिम निरीक्षणअघि गरिने निरीक्षणहरूमा नावो, बेजात, स्वेच्छिकबोटबिरुवा, बीउबाट सर्ने रोगको प्रकोपको अवस्था तथा बीउको गुणस्तरलाई प्रभावपार्ने अन्य कुराहरूलाईसमेत ध्यान दिई सुझाव दिनुपर्नेछ ।

खेत निरीक्षण गर्ने प्राविधिकको

नामः

दस्तखतः

कार्यालयः

मितिः

बीउ प्रमाणीकरणका पूर्व शर्तहरू

१. नेपाल सरकारबाटसूचिकृत गरिएका जातहरूको बीउ मात्र प्रमाणीकरण गरिनेछ ।

२. प्रमाणीकरणको लागि उत्पादन गरिएको बीउको स्रोत प्रमाणितहुनुपर्छ । बीउ उत्पादकले बीउ कहाँबाट किनेको हो, कुनस्तरको बीउ लगाएको हो, बोरामा लागेको ट्याग (निस्सा) जस्ता कुराहरू सुरक्षित राखी बाली निरीक्षकलाई देखाउनुपर्छ ।

३. बीउको शुद्धता कायम रहन दिनको लागि बाली निरीक्षकले दिएको सुझावअनुसार जस्तै : रोग नियन्त्रण, झारपात उखेल्ने, बेजातको बोटहरू उखेल्ने, अरू जातको बोटहरू उखेल्ने, आदि कामहरू अनिवार्य रूपले निरीक्षण पश्चात गरेको हुनुपर्छ ।

४. बीउ उत्पादन गरिने खेतको न्युनतमस्तर पूरा गरेको हुनुपर्छ ।

५. बाली निरीक्षकको परामर्शमा बाली काट्ने तथा भित्र्याउने कार्य गर्नु पर्छ ।

खेतको नक्सा

उत्तर

क. बीउ उत्पादकको नाम : ....ठेगाना : ....

ख. बीउ उत्पादन सम्झौता गर्ने संस्था वा व्यक्तिको नाम : ....

ग. खेतको ठेगाना : ....

घ. सम्पूर्ण खेतको क्षेत्रफल : ....हे./ रो.

ङ. निरीक्षण गरेको क्षेत्रफल : .... हे./ रो.

च. निरीक्षण गरेको खेतको संख्या (प्लट/ ब्लकसमेत) : ....

छ. बालीको किसिम र जात : ....

ज. बालीको स्तर (मूल, प्रमाणित, स्रोत, लेबल, उन्नत) : .... बीउको स्रोत : ....स्रोत बीउको बोरामा लगाएको सङ्केतपत्र सङ्ख्या : .... बीउको लट सङ्ख्या/ अरू कुनै निस्सा :

झ. खडा बालीको अवस्थाः

विवरण	संख्या प्रति आंकडाँमा										कूल जम्मा	औसत	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०			
१. निरीक्षण गरेको मकै/ टिओसिन्टेको बोटमा पराग लिनसक्ने बोट													
२. परागकण झरिरहेको वा झर्नसक्ने बेजातको बोट													

ञ. सोही खेतमा लगाइएको अघिल्लो बाली र जात : ....

ट. निरीक्षण गरेको बालीको अवस्था (स्टेज अफ ग्रोथ) :

ठ. पृथकता दूरी : ....मिटर

ड. समय पृथकता : ....दिन दुई जात बिचको दूरी : ....मिटर

ढ. बेजातको बोट ।धानचमरा : हटाएको/नहटाएको

ण. बेजातको मकैको अवस्था (स्टेज अफ ग्रोथ) : परागकण झरिसकेको/झरिरहेको/झर्न सक्ने

त. प्रति आँकडा लिएको बोटका संख्या (१०० बढीमा नलिएको भए) : ....

थ. मकै भाँच्ने (बाली काट्ने) समय (अन्दाजी) : ....

द. बीउ उत्पादन (अन्दाजी) : ....मे.टन/हेक्टर

ध. कीराको प्रकोप नामसहित : ....

न. रोगको प्रकोप नामसहित : ....

प. निरीक्षणबाट सिफारिस गरेको क्षेत्रफल : .... (हेक्टर)

फ. निरीक्षणबाट निस्कासित गरेको क्षेत्रफल : .... (हेक्टर)

ब. निस्कासन गर्नका कारणहरू :

....

....

....

कैफियत : ....

बाली निरीक्षकको दस्तखत : बीउ उत्पादकको दस्तखत :

बाली निरीक्षककोनाम :

कार्यालय : ....

निरीक्षणगरेकोमिति :...

अनुसूची-८
(दफा १०को उप-दफा (४) संग सम्बन्धित)

बीउ बालीको अन्तिम खेत निरीक्षण प्रतिवेदन फाराम

खेतको नक्शा

उत्तर ↑

क. बीउ उत्पादकको नाम : ....ठेगाना : ....
ख. बीउ उत्पादन सम्झौता गर्ने संस्था वा व्यक्तिको नाम : ....
ग. खेतको ठेगाना : ....
घ. सम्पूर्ण खेतको क्षेत्रफल : ....हे./रो.
ङ. निरीक्षण गरेको क्षेत्रफल : .... हे./रो.
च. निरीक्षण गरेको खेतको संख्या (प्लट/ब्लकसमेत) : ....
छ. बालीको किसिम र जात : ....
ज. बालीको स्तर (मूल, प्रमाणित, स्रोत, लेबल, उन्नत) : .... बीउको स्रोत : ....स्रोत बीउको बोरामा लगाएको सङ्केतपत्र सङ्ख्या : .... बीउको लट सङ्ख्या/अरू कुनै निस्सा : .....पृथकता दूरी : ...... मिटर,
झ. प्रयोग गरेको बीउको परिमाण : .... के.जी.
ञ. खडा बालीको अवस्थाः

विवरण	सङ्ख्या प्रति आँकडा												कूल जम्मा	औसत	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२			
*बेजात वा नाबो															
**अरू बाली															
***हानिकारक झारपात (बीउ पाकेको)															
****बीउबाट फैलने रोग															

*नाम सहित : ....   **नाम सहित : ....
***नाम सहित : ....   ****नाम सहित :...
ट. प्रति मिटर वा प्रति पाइला बोट/बालाको संख्या : ....
ठ. प्रति आँकडा पाइला/बोटको संख्या : ....
ड. सोही खेतमा लगाइएको अघिल्लो बाली र जात : ....पृथकता दुरी (मिटर) : ....
बालीको विकासको अवस्थाः ....
ढ. बाली काट्ने समय (अन्दाजी) : ....दिन/हप्ता/ बीउ उत्पादन (अन्दाजी) : ....टन/हे.
ण. सिफारिस क्षेत्र : ....हे./रो.
त. सिफारिस बालीको स्तर : मुलप्र☐ात ☐ स्रोत ल☐ा उन्न☐ ☐
थ. निष्काशन गरिएको भए निष्काशित क्षेत्रफल : .... हे./रो.
द. निष्काशन गर्नाको कारणहरू : ....
ध. बेजात बढीअ☐ली बढी ☐ झारपात बढी ☐
कैफियत :
....
....

बाली निरीक्षकको दस्तखत :   बीउ उत्पादकको दस्तखत :
बाली निरीक्षककोनाम :
कार्यालय : ....
निरीक्षणगरेकोमिति :...

पुनः निरीक्षण गर्नुपरेमा मात्र

निरीक्षण गर्नुको कारण, स्तरबाहिर परेको ( ) बेजात ( ) अन्यबाली ( ) झारपात ( )

बीउ उत्पादकलाई दिएको सुझावहरू : ....

विवरण	सङ्ख्या प्रति आँकडा												कूल जम्मा	औसत	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२			
*बेजात वा नावो बोट/बाला															
**अरू बाली बोट/बाला															
***झारपात बीउ पाकेको तथा हानिकारक बोट/बाला															
****बीउबाट फैलिने रोग बोट/बाला															

पुनः निरीक्षकको प्रतिवेदन ( ) ठीक ( ) बेठीक

बाली निरीक्षकको दस्तखत : .... नाम : ....

मिति : ....

अनुसूची-९

(दफा १०को उप-दफा (४) संग सम्बन्धित)

घाँसे बाली खेतनिरीक्षणप्रतिवेदन फाराम

क. बीउ उत्पादकको नाम : ....ठेगाना : ....

ख. बीउ उत्पादन सम्झौता गर्ने संस्था वा व्यक्तिको नाम : ....

ग. खेतको ठेगाना : ....

घ. खेतको सम्पूर्ण क्षेत्रफल : ....हे./ रो.घाँसेबाली लगाइएको क्षेत्रफलः ....

ङ. निरीक्षण गरेको क्षेत्रफल : .... हे./ रो.

च. निरीक्षण गरेको खेतको संख्या (प्लट/ ब्लकसमेत) : ....

छ. बालीः .... जात : ....

ज. बालीको स्तर (मूल, प्रमाणित, स्रोत, लेबल, उन्नत) : .... बीउको स्रोत : ....स्रोत बीउको बोरामा लगाएको सङ्केतपत्र सङ्ख्या : .... बीउको लट सङ्ख्या/ अरू कुनै निस्सा : .....पृथकता दूरी : ...... मिटर, सोही खेतमा लगाइएको अघिल्लो बाली र जात : ....

झ. प्रयोग गरेको बीउको परिमाण : .... के.जी.

खेतको नक्सा

उत्तर

निरीक्षण मिति	बालीको अवस्था र दिइएका सुझावहरू	दस्तखत		कैफियत
		कृषक	निरीक्षक	

बालीको अन्तिम निरीक्षणअघि गरिने निरीक्षणहरूमा नावो, बेजात, स्वेच्छिकबोटबिरुवा, बीउबाट सर्ने रोगको प्रकोपको अवस्था तथा बीउको गुणस्तरलाई प्रभावपार्ने अन्य कुराहरूलाईसमेत ध्यान दिई सुझाव दिनुपर्नेछ।

खेत निरीक्षण गर्ने प्राविधिकको

नामः

दस्तखतः

कार्यालयः

मितिः

बीउ प्रमाणीकरणका पूर्व शर्तहरू

१. नेपाल सरकारबाटसूचिकृत गरिएका जातहरूको बीउ मात्र प्रमाणीकरण गरिनेछ।

२. प्रमाणीकरणको लागि उत्पादन गरिएको बीउको स्रोत प्रमाणितहुनु पर्छ। बीउ उत्पादकले बीउ कहाँबाट किनेको हो, कुनस्तरको बीउ लगाएको हो, बोरामा लागेको ट्याग (निस्सा) जस्ता कुराहरू सुरक्षित राखी बाली निरीक्षकलाई देखाउनु पर्छ।

३. बीउको शुद्धता कायम रहन दिनको लागि बाली निरीक्षकले दिएको सुझावअनुसार जस्तै : रोग नियन्त्रण, झारपात उखेल्ने, बेजातको बोटहरू उखेल्ने, अरू जातको बोटहरू उखेल्ने, आदि कामहरू अनिवार्य रूपले निरीक्षण पश्चात गरेको हुनुपर्छ।

४. बीउ उत्पादन गरिने खेतको न्युनतमस्तर पूरा गरेको हुनुपर्छ।

अनुसूची-१०
(दफा २५ संग सम्बन्धित)
<u>बीउ भण्डार निरीक्षण प्रतिवेदन</u>

बीउ भण्डारको विवरण :
गोदाम भएको स्थान :
गोदामको स्वामित्व : निजी/संस्थान/नेपाल सरकार
गोदाम संकेत नं. : गोदामको क्षमता :
बीउको लटहरूको दर्ता चलानी रेकर्ड राखेको/नराखेको :
प्रत्येक लटमा गुणस्तर सम्बन्धी लेवल लगाएको/नलगाएको
गोदामको अवस्थाः
क. वातावरण नियन्त्रित/अनियन्त्रितः
ख. भित्रको तापक्रम : ....डि. से./फ. सापेक्षिक आद्रता : .... प्रतिशत
ग. सरसफाई भएको/नभएको
कीटनाशक विषादी प्रयोग भएको/नभएको
कीरा वा ढुँसीको प्रकोप भएको/नभएको
मुसा वा अन्य बस्तुले नोक्सान गरेको भएमा चिन्हरूः
घ. भण्डारभित्र पानी चुहिने/नचुहिने
ङ. भुईमा काठको फल्याक प्रयोग गरेको/नगरेको
च. बीउ राखेको भाँडो सुरक्षित भएको/नभएको

नभएको भए कारणहरू :
....
....
....

छ. बीउको विवरणः

बीउको लट नं.	बीउको जात र प्रकार	प्रशोधित/अप्रशोधित	बीउ उपचार गरेको / नगरेको	जम्मा बीउको परिमाण	बीउ थन्काएको भाँडाको प्रकार र क्षमता	बीउ प्याक गरेको मिति	भण्डार गरेको मिति	अन्तिम बीउ परीक्षण गरेको मिति	औसत चिस्यान प्रतिशत	औसत उम्रनेशक्ति

कैफियतः
बीउ भण्डारसम्बन्धी दिएको सुझावहरू : ....
आवश्यकता अनुसार बीउ परीक्षणको लागि बीउको नमूना संख्या : ....
बीउ भण्डार निरीक्षण गरेको मिति : ....
बीउ भण्डार निरीक्षण गर्ने कर्मचारीको नामः
दस्तखत :
कार्यालयः

अनुसूची-११

(दफा ६२ को उपदफा (३)संग सम्बन्धित)

प्रमाणीकरण पद्दतिमा बिभिन्न स्तरका बीउ आलुमा लगाइने ट्यागको ढाँचा र विवरण

१. आकार

ट्यागकोलम्बाईः १३.५से.मी. र चौडाईः ८.५से.मी. हुनेछ ।

२. ट्याग बनाउने सामग्री

कुनै मैन लगाएको कागज, प्लाष्टिक लगाएको कागजवाकपडालगाएकोकागजकोबलियो टिकाउसामग्रीलेबनेको।

३. रङ र विवरण

क) प्रजनन बीउः काठ रङको खैरो पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

प्रजनन् /पूर्व मूल बीउ

बालीः आलु

ट्यागनं. : ....   जात : ....

लटनं. : ....   **सिफारिश गरिएको क्षेत्रः**

उत्पादन वर्ष : ....   बीउ परिक्षण मिति : ....

बीउ आलुको गुणस्तर

भौतिक हिसावले शुद्धदाना : शत प्रतिशत   रोगी दाना : शुन्य

बीउको तौलः ....

तौलको आधारमा बीउ आलुको वर्गीकरणः ....

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

बीउ उत्पादनगर्ने वा निस्सा लगाउने संस्थाको

नाम : ....   ठेगाना : ....

प्रजनकको नाम : ....   पद : ....

हस्ताक्षर : ....   मिति : ....

बीउ उत्पादनगर्नेसंस्थाकोछाप :

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परिक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ ।

बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

ख) मूलबीउःसेतो पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

मूल/बेसिक-१बीउ

बालीः आलु

ट्यागनं. : ....   जात : ....

लटनं. : ....   **सिफारिश गरिएको क्षेत्रः**

उत्पादन वर्ष : ....   बीउ परिक्षण मिति : ....

बीउ आलुको गुणस्तर (अधिकतम्)

जातीय मिश्रण : ० %   निष्कृय पदार्थ : ०.५ %

भौतिक रूपमा खराब दानाः ०.५ %   आलु दानाको कुरुपता : ०.५ %

चाउरिएकादाना : १ %   कूल जम्मा रोगको प्रकोप (अधिकतम्)ः ३ %

बीउकोतौलः ....   बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

तौलको आधारमा बीउ आलुको वर्गीकरणः ....

बीउ उत्पादन गर्नेकोः

नामः

ठेगानाः

छाप वा लोगोः

प्रमाणित गर्नेकोः

दस्तखतः

नामः

कार्यालयः

मितिः

नेपाल सरकार

कृषि विकास मन्त्रालय

बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र

हरिहरभवन, ललितपुर

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परिक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ ।

बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

ग) प्रमाणित प्रथम बीउःसेतोपृष्ठभूमिमा नीलो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको र निस्साको एक किनारामा नीलो धर्सा (ब्याण्ड) भएको ।

प्रमाणित प्रथम/बेसिक-२ बीउ

बालीः आलु

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : .... **सिफारिश गरिएको क्षेत्रः**

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परिक्षणमिति : ....

बीउ आलुको गुणस्तर (अधिकतम्)

जातीय मिश्रण : १ % निष्कृय पदार्थ : १ %

भौतिक रूपमा खराब दानाः १ % आलु दानाको कुरुपता : १ %

चाउरिएका दाना : ४ % कूल जम्मा रोगको प्रकोप (अधिकतम्): ५ %

बीउको तौलः .... बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

तौलको आधारमा बीउ आलुको वर्गीकरण : ....

बीउ उत्पादन गर्नेकोः

नामः

ठेगानाः

छाप वा लोगोः

प्रमाणित गर्नेकोः

दस्तखतः

नामः

कार्यालयः

मितिः

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र
हरिहरभवन, ललितपुर

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परिक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ।
बीउको पनः परीक्षण गर्दा गणस्तर उपयक्त पाइएमा पनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ।

घ) प्रमाणित द्वितीयबीउःसेतोपृष्ठभूमिमाहरियो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको र निस्साकोएककिनारामाहरियो धर्सा (ब्याण्ड) भएको ।

प्रमाणित द्वितीय/बेसिक-३ बीउ

बालीः आलु

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : .... **.सिफारिश गरिएको क्षेत्रः**

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परिक्षण मिति : ....

बीउ आलुको गुणस्तर (अधिकतम्)

जातीय मिश्रण : १ % निष्कृय पदार्थ : १ %

भौतिक रूपमा खराब दानाः १ % आलु दानाको कुरुपता : १ %

चाउरिएका दाना : ४ % कूल जम्मा रोगको प्रकोप (अधिकतम्): ५ %

बीउको तौलः .... बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

तौलको आधारमा बीउको वर्गीकरणः ....

बीउ उत्पादन गर्नेकोः

नामः

ठेगानाः

छाप वा लोगोः

प्रमाणित गर्नेकोः

दस्तखतः

नामः

कार्यालयः

मितिः

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र
हरिहरभवन, ललितपुर

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परिक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ।
बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ।

ङ) उन्नत बीउः पहेंलोपृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

उन्नत बीउ

बालीः आलु

ट्यागनं. : ....   जात : ....

लटनं. : ....   **सिफारिश गरिएको क्षेत्रः**

उत्पादन वर्ष : ....   बीउ परिक्षण मिति : ....

बीउ आलुको गुणस्तर (अधिकतम्)

जातीय मिश्रण : १ %   निष्कृय पदार्थ : १ %

भौतिक रूपमा खराब दानाः १ %   आलु दानाको कुरुपता : १ %

चाउरिएका दाना : ४ %   कूल जम्मा रोगको प्रकोप (अधिकतम्)ः ५ %

बीउको तौलः ....

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

तौलको आधारमा बीउको वर्गीकरणः ....

बीउ उत्पादन गर्नेकोः

नामः

ठेगानाः

छाप वा लोगोः

बीउ प्राबिधिककोः

दस्तखतः

नाम

मितिः

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परिक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ ।

बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

अनुसूची-१२

(दफा ६३ को उपदफा (५)संग सम्बन्धित)

यथार्थ संकेतपत्र पद्दतिमा बिभिन्न स्तरका बीउ आलुमा लगाइने ट्यागको ढाँचा र विवरण

१. आकार

ट्यागकोलम्बाईः १३.५से.मी. र चौडाईः ८.५से.मी. हुनेछ ।

२. ट्याग बनाउने सामग्री

कुनैमैनलगाएकोकागज, प्लाष्टिकलगाएकोकागजवाकपडालगाएकोकागजकोबलियो टिकाउसामग्रीलेबनेको।

३. रङ र विवरण

क) प्रजनन बीउः काठ रङको खैरो पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

प्रजनन् /पूर्व मूल बीउ

बालीः आलु

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : ....**सिफारिश गरिएको क्षेत्रः**

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परिक्षण मिति : ....

बीउ आलुको गुणस्तर

भौतिक हिसावले शुद्धदाना : शत प्रतिशत रोगी दाना : शुन्य

बीउको तौलः ....

तौलको आधारमा बीउको वर्गीकरण :

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

बीउ उत्पादनगर्ने वा निस्सा लगाउने संस्थाको

नाम : .... ठेगाना : ....

प्रजनकको नाम : .... पद : ....

हस्ताक्षर : .... मिति : ....

बीउ उत्पादनगर्नेसंस्थाकोछाप :

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परिक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ ।
बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

ख) स्रोतबीउःक्रिम रङको पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

स्रोत/बेसिक-१बीउ

बालीः आलु

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : .... **सिफारिश गरिएको क्षेत्रः**

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परिक्षण मिति : ....

बीउ आलुको गुणस्तर (अधिकतम्)

जातीय मिश्रण : ० % निष्कृय पदार्थ : ०.५ %

भौतिक रूपमा खराब दानाः ०.५ % आलु दानाको कुरुपता : ०.५ %

चाउरिएकादाना : १ % कूल जम्मा रोगको प्रकोप (अधिकतम्)ः ३ %

बीउकोतौलः .... बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

तौलको आधारमा बीउको वर्गीकरणः

बीउ उत्पादन गर्नेकोः **वीउ प्राबिधिककोः**

नामः दस्तखतः

ठेगानाः नामः

छाप वा लोगोः मितिः

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परिक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ ।
बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

ग) लेवल प्रथम बीउःसेतोपृष्ठभूमिमानिलो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको र

निस्साकोएककिनारामानिलो रङको धर्सा (ब्याण्ड) भएको ।

लेवल प्रथम/बेसिक-२ बीउ

बाली: आलु

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : .... **सिफारिश गरिएको क्षेत्र:**

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परिक्षण मिति : ....

बीउ आलुको गुणस्तर (अधिकतम्)

जातीय मिश्रण : ० % निष्कृय पदार्थ : ०.५ %

भौतिक रूपमा खराव दाना: १ % आलु दानाको कुरुपता : १ %

चाउरिएका दाना : ४ % कूल जम्मा रोगको प्रकोप (अधिकतम्): ४ %

बीउकोतौल: .... बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

तौलको आधारमा बीउको वर्गीकरण:

बीउ उत्पादन गर्नेको:

नाम:

ठेगाना:

छाप वा लोगो:

बीउ प्राबिधिकको

दस्तखत:

नाम:

मिति:

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परिक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ ।

बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

घ) लेवल द्बितीयबीउ:सेतो पृष्ठ भूमिमा हरियो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको र निस्साको एक किनारामा हरियो धर्सा (ब्याण्ड) भएको ।

लेवलद्वितीय/बेसिक-३ बीउ

बाली: आलु

ट्यागनं. : .... जात : ....

लटनं. : .... **.सिफारिश गरिएको क्षेत्र:**

उत्पादन वर्ष : .... बीउ परिक्षण मिति : ....

बीउ आलुको गुणस्तर (अधिकतम्)

जातीय मिश्रण : १ % निष्कृय पदार्थ : १ %

भौतिक रूपमा खराव दाना: १ % आलु दानाको कुरुपता : १ %

चाउरिएका दाना : ४ % कूल जम्मा रोगको प्रकोप (अधिकतम्): ५ %

बीउको तौल: .... बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

तौलको आधारमा बीउको वर्गीकरण:

बीउ उत्पादन गर्नेको:

नाम:

ठेगाना:

छाप वा लोगो:

वीउ प्राबिधिकको:

दस्तखत:

नाम:

मिति:

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परिक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ ।

बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

ङ) उन्नत बीउः पहेंलो पृष्ठभूमिमा कालो अक्षरले नमूनामा दिइए अनुसारको विवरण लेखिएको ।

उन्नत बीउ

बालीः आलु

ट्यागनं. : ....

जात : ....

लटनं. : ....

सिफारिश गरिएको क्षेत्रः

उत्पादन वर्ष : ....

बीउ परिक्षण मिति : ....

बीउ आलुको गुणस्तर (अधिकतम्)

जातीय मिश्रण : १ %

निष्कृय पदार्थ : १ %

भौतिक रूपमा खराब दानाः १ %

आलु दानाको कुरुपता : १ %

चाउरिएका दाना : ४ %

कूल जम्मा रोगको प्रकोप (अधिकतम्): ५ %

बीउको तौलः ....

बीउ उपचार गरेको भए विषादिको नाम र दर : ....

तौलको आधारमा बीउको वर्गीकरण :

बीउ उत्पादन गर्नेकोः

नामः

ठेगानाः

छाप वा लोगोः

बीउ प्राविधिककोः

दस्तखतः

नामः

मितिः

सुरक्षितसाथ भण्डारण गरेमा यो बीउ प्रमाणीकरणको म्याद परिक्षण गरेको मितिबाट ६ महिनासम्म रहनेछ ।

बीउको पुनः परीक्षण गर्दा गुणस्तर उपयुक्त पाइएमा पुनः ६ महिनासम्म म्याद थप गर्न सकिनेछ ।

अनुसूची-१३

(दफा ६७ को उपदफा (४)संग सम्बन्धित)

<u>पहिलो र दोस्रो बीउ आलु खेत निरीक्षण प्रतिवेदन</u>

क. बीउ उत्पादकको नाम : ....ठेगाना : ....

ख. बीउ उत्पादन सम्झौता गर्ने संस्था वा व्यक्तिको नाम : ....

ग. खेतको ठेगाना : ....

घ. आलुको जात : ....लगाईएको सिजन :

ङ. सम्पूर्ण खेतको क्षेत्रफल : ....हे./ रो.

च. बीउ लगाइएको क्षेत्रफल : .... हे./ रो.निरीक्षण संख्या : ....

छ. निरीक्षण गरेको खेतको संख्या (प्लट/ ब्लकसमेत) : ....

ज. बालीको स्तर : .... बीउको स्रोत : ....

खेतको नक्सा

उत्तर ↑

पहिलो र दोस्रो निरीक्षणमा हेर्नु पर्ने कुराहरू

१. बाली व्यवस्थापन र बेजात बोट

क्र. सं.	निरीक्षणा मिति	जात	बीउ श्रेणी	लगाईएको बीउ परिमाणा	लगाईएको तरिका	नउम्रिएको विरुवा संख्या	पृथकता दुरी	पहेलो फूल फूल्ने बाली संगको दुरी	बेजात, नाभो विरुवा संख्या	बाली व्यवस्थापन	अन्य जानकारी	कैफियत

२. रोग तथा कीरा लागेको बोटको संख्या

क्र. सं.	जात	बीउ श्रेणी	लाही कीराको संख्या, (निरीक्षण तरिका)	संख्याको आधारमा रोगहरू (प्रतिशत)									
				पात दोब्रे भाईरस	कडा मोज्याक	हल्का मोज्याक	जम्मा भाईरस	खैरो पीप चक्के ओईले रोग	फ्युजारियम ओईले	कालो फेद कुहिने रोग	राईजो क्टोनिया	भर्टिसिलियम ओईले	डढुवा रोग

उत्पादक व्यक्ति/समुह/संस्था/कम्पनी पदाधिकारीको नाम र दस्तखत :

१.

२.

३.

४.

५.

निरीक्षण पश्चात दिइएको सुझाव :

खेत निरीक्षण गर्ने प्राविधिकको

नाम:

दस्तखत:

कार्यालय:

मिति:

अनुसूची-१४
(दफा ६७ को उपदफा (४)संग सम्बन्धित)

तेस्रो र चौथोबीउ आलु खेत निरीक्षण प्रतिवेदन

क. बीउ उत्पादकको नाम : ....ठेगाना : ....

ख. बीउ उत्पादन सम्झौता गर्ने संस्था वा व्यक्तिको नाम : ....

ग. खेतको ठेगाना : ....

घ. आलुको जात : ....लगाईएको सिजन :

ङ. सम्पूर्ण खेतको क्षेत्रफल : ....हे./ रो.

च. बीउ लगाइएको क्षेत्रफल : .... हे./ रो.निरीक्षण संख्या : ....

छ. निरीक्षण गरेको खेतको संख्या (प्लट/ ब्लकसमेत) : ....

ज. बालीको स्तर : .... बीउको स्रोत : ....

झ. पहिलो र दोस्रो निरीक्षणमा दिइएका सुझावहरूको कार्यान्वयन स्थितिः

खेतको नक्सा

उत्तर

१.आलु बालीको तेस्रो निरीक्षण खन्नेबेलामा गर्नु पर्छ र सो निरीक्षण निम्न विषयहरूमा केन्द्रित हुनु पर्छ

- रोगी दानाको संख्या : खैरो पिपचक्के, ऐजेरू, साधारण दाद, कालो खोष्टे र अन्य मापदण्डमा उल्लेख भएका रोगहरू
- कीराले नोक्सान पुऱ्याएको दाना संख्या
- बेजात दाना संख्या
- दानाको साइज

२. आलु बालीको चौथो निरीक्षण भण्डारणको बेलामा गर्नु पर्छ । यो निरीक्षण गर्ने समय भण्डारण सुविधा अनुसार फरक पर्न सक्छ । तराईमा शीत भण्डारमा राख्नुपर्ने हुनाले यो निरीक्षण शीत भण्डारणमा बीउ आलु पठाउनुभन्दा ठीक पहिले गर्नुपर्छ भने पहाडमा गोदाममा राखी सकेपछि यो निरीक्षण गर्न सजिलो हुन्छ ।चौथो निरीक्षण निम्न विषयहरूमा केन्द्रित हुनु पर्छ :-

- बीउको साइज र यसको एकनासपना
- आलुको तौल
- ट्यागिङ्ग र लेवलिङ्ग
- मापदण्डमा उल्लेख भए बोजिमकादानामा देखिने रोग

बीउ आलुको भौतिक अवस्था

क. सं.	निरीक्षण मिति	जात	बीउ श्रेणी	लगाईएको बीउ परिमाण	तौलको आधारमा (प्रतिशत)							कैफियत
					दानाको कुरुपता	भौतिक खरावी	जातीय मिश्रण	अन्य वस्तु मिसावट	चाउरिएका दाना	दानाको शारिरिक अवस्था	बीउ साईज	

बीउ आलुको दानामा लागेकारोग तथा कीराको अवस्था

क्र. सं.	जात	बीउ श्रेणी	लाही कीराको संख्या, निरीक्षण तरिका	रोगहरू संख्याको आधारमा प्रतिशत									
				डढुवारोगले दाना कुहिएको संख्या	सुख्खा सडन	भिजेको सडन	गिलो सडन	खैरो पिपचक्के	ऐजरु	धुले दाद	साधारणा दाद	कालो खोष्टे	कूल जम्मा रोग प्रकोप

चौथो निरीक्षणमा निरीक्षकले बीउको लट ठीक तरिकाले ट्यागिङ्ग गरे नगरेको तथा बीउको साइज र तौलबारे दिइएको जानकारी सही भए नभएको पनि जाँच गर्नुपर्छ ।

उत्पादक व्यक्ति/समुह/संस्था/कम्पनी पदाधिकारीको नाम र दस्तखत :

१.
२.
३.
४.
५.

निरीक्षण पश्चात दिइएको सुझाव र निर्णयः

खेत निरीक्षण गर्ने प्राविधिकको

नामः
दस्तखतः
कार्यालयः
मितिः